

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Zhodnocení silných a slabých stránek současné důchodové reformy v České republice

Assessment of the Strengths and Weaknesses of the Current Pension Reform in the Czech
Republic

Student: Bc. Kateřina Kostřevová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Milan Kaštan

Ostrava 2014

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Kateřina Kostřevová**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství
Specializace: 00 Národní hospodářství
Téma: Zhodnocení silných a slabých stránek současné důchodové reformy v České republice
Assessment of the Strengths and Weaknesses of the Current Pension Reform in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretický rámec
3. Silné a slabé stránky důchodového systému
4. Možná opatření vedoucí ke zlepšení současného systému
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

ŠULC, Jaroslav. *Alternativy reformy penzijního systému v České republice*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2005. ISBN 80-86754-34-0.

VESELÝ, Jiří a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

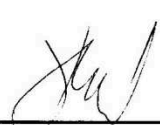
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Milan Kaštan**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 25.04.2014

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce. Ing. Milanovi Kaštanovi za cenné rady, trpělivost a velmi ochotný přístup.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne .....

Podpis.....

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teoretický rámec.....	6
2.1	Primární cíl penzijních systémů.....	6
2.2	Důchodová reforma	7
2.3	Průběžné a fondové důchodové systémy	8
2.3.1	Porovnání průběžného a fondového penzijního systému.....	10
2.4	Příspěvkově a dávkově definované systémy	12
2.5	Hodnotící kritéria pro financování penzijních systémů.....	13
2.6	Třípilířový systém v ČR	14
2.6.1	První pilíř penzijního systému	15
2.6.2	Druhý pilíř penzijního systému.....	16
2.6.3	Třetí pilíř penzijního systému	19
2.7	SWOT analýza.....	21
3	Silné a slabé stránky důchodové reformy	23
3.1	Obecně definovaný ideální systém	23
3.2	Silné stránky	26
3.3	Slabé stránky.....	28
3.4	Příležitosti	31
3.5	Hrozby	33
4	Možná opatření vedoucí ke zlepšení současného systému.....	36
4.1	Současná situace v ČR.....	36
4.2	Možná opatření v I. pilíři důchodového systému	40
4.2.1	Zvýšení sazby odvodů do důchodového systému	40
4.2.2	Zvýšení věku odchodu do důchodu	41
4.2.3	Snížení náhradového poměru.....	43

4.3	Možná opatření v druhém pilíři důchodového systému.....	44
4.3.1	Zvýšení opt-outů při stávajícím počtu registrovaných osob	44
4.3.2	Povinný vstup do druhého pilíře	46
4.3.3	Zvýšení opt-outů a povinný vstup do druhého pilíře	48
4.3.4	Dopad zvýšení sazby opt-outů na soukromé úspory.....	49
4.4	Dílčí shrnutí	50
5	Závěr.....	52
	Seznam použité literatury	55
	Seznam zkratek.....	60
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Stáří je součástí života, které chce každý strávit s co největším pocitem zabezpečení. Hledání vhodného systému, který by slučoval představy penzistů a finanční možnosti státu je předmětem k diskuzi, již několik let. Demografické změny, způsobené odkládaným rodičovstvím, celkově nízkému počtu narozených dětí a prodlužující se délkou života, nutí státy ke změně průběžného financovaného penzijního systému.

Řada zemí má penzijní reformu s většími i menšími úspěchy řadu let za sebou. Česká republika se na tento krok připravovala řadu let a 1. ledna 2013 začal platit třípilířový penzijní systém. Během roku 2013 se původně očekávalo zapojení přibližně 500 tisíc občanů, realita byla ale odlišná. Za rok 2013 se zapojilo 81 962 občanů. Ve společnosti k tomu vládne všeobecná nedůvěra ve fondové důchodové spoření.

Cílem diplomové práce je navržení opatření vedoucí ke zlepšení systému z pohledu státu i občana. Za účelem dosažení cíle jsou použity základní deskriptivní a analytické metody. V práci je použita SWOT analýza, pomocí níž budou analyzovány silné a slabé stránky současného důchodového systému a jeho příležitosti a hrozby. A navržené opatření ve čtvrté kapitole vychází z této analýzy.

Diplomová práce bude rozčleněna na pět kapitol, přičemž první a poslední kapitola bude úvod a závěr.

Ve druhé kapitole jsou prezentována teoretická východiska. Mezi hlavní teoretická východiska patří průběžný a fondový systém, dávkově a příspěvkově definované systémy. Zároveň je ve druhé kapitole podrobně popsán stávající důchodový systém. V poslední části druhé kapitoly je teoreticky popsána SWOT analýza, která je prakticky využita v následující kapitole.

Třetí kapitola hodnotí silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby důchodového systému pomocí již zmíněné SWOT analýzy. Přičemž silné a slabé stránky jsou posuzovány ze dvou hledisek, z hlediska státu a občana. Analýza z pohledu státu je ovlivněna dlouhodobou finanční udržitelností systému, zatímco z pohledu občana zejména z pocitu jistoty zabezpečení na stáří. Příležitosti a hrozby jsou ovlivněny externím prostředím.

Ve čtvrté kapitole je již pozornost věnována samotným opatřením, jak současný systém vylepšit. Opatření jsou zejména zaměřena na motivaci občanů pro vstup do II. pilíře, ale zároveň, aby byl dopad na veřejné finance únosný.

2 Teoretický rámec

V teoretické části práce jsou vymezeny pojmy jako důchodový systém průběžného a fondového systému, dávkově a příspěvkově definovaného systému. Zároveň je podrobně popsán současný třípiliřový systém. V závěru kapitoly je pozornost věnována SWOT analýze, která je prakticky využita v třetí kapitole.

2.1 Primární cíl penzijních systémů

Zvýšením počtu pojištěnců a rostoucím záběrem sociálního pojištění a také změna demografických poměrů, změny na trhu práce a makroekonomických charakteristik zapříčiní, že v budoucnu bude nutné penzijní systémy průběžně upravovat neboli reformovat. Jejich základní cíl a konstrukce zůstává zachována. Vždy totiž bude muset být zajištěna bilanční rovnováha, aby byl tento systém dlouhodobě udržitelný.

Systém je tedy v rovnováze pokud se zdroje rovnají výdajům neboli zdroje disponibilního penzijního fondu (Z_{DPF}) se rovná čerpání z disponibilního penzijního fondu (V_{DPF}).

Z_{DPF} je definován součinem počtu plátců tedy počtem zaměstnanců (Z), úrovní zaměstnanecké mzdy (W) a sazbou pojistného (p). V_{DPF} neboli také celkově vyplacené důchody jsou definovány počtem příjemců důchodů (N), na mzdě, ze které byl vypočítán jejich individuální důchod (V) a na podílu stanoveného důchodu na mzdě (z) tedy náhradovém poměru.

$$ZDPF_t = VDPF_t \quad (2.1)$$

$$Z_t \cdot W_t \cdot p_t = N_t \cdot V_t \cdot z_t \quad (2.2)$$

Stát je povinen vytvářet dlouhodobě přijatelné podmínky a vytváří k tomu potřebnou legislativu, která zajišťuje, že:

- plátcí jsou povinni pravidelně přispívat do penzijního fondu,
- motivovat občany k účasti dalších forem finančního zabezpečení,
- plátcům je zaručena výplata dávek na důchod.

Suma peněz, která je povinně odváděna do fondu by měla dostačovat k výplatě penzí. Pokud je realita jiná anebo dochází k předpovědi finanční nerovnováhy, začíná se diskutovat o potřebě důchodové reformy. Smyslem reformy je tedy zajistit takové příjmy a nárokové výdaje, aby byla dlouhodobě zajištěná rovnováha tohoto důchodového systému. Případný deficit penzijního fondu destabilizuje ekonomiku státu, jelikož se jedná o nárokový požadavek a peníze musí být vyplacena z veřejných financí (Šulc, 2005).

2.2 Důchodová reforma

Cipra (2012) tvrdí, že univerzální reformní řešení neexistuje. Dle jeho názoru podstatné je zformulovat reformní cíle a ukázat možnosti, jak jich dosáhnout. Například OECD a Světová banka vytvořily možné varianty cílů, které varianty budou vybrány, již závisí na konkrétním státu.

Cipra (2012) uvádí, že Světová banka rozlišuje v rámci reformních cílů primární a sekundární kritéria.

Mezi primární kritéria jsou řazena:

- *adekvátnost* – tento systém poskytuje nejen důchodové dávky, ale i spolehlivé prostředky, schopné zajistit stabilitu tak, aby spotřeba u většiny populace zůstala bez výrazných poklesů,
- *finanční přijatelnost* – fungování tohoto systému odpovídá nejen finančním možnostem jednotlivce, ale i společnosti a nemá nepřijatelné fiskální důsledky, zároveň nepotlačuje jiné sociální a ekonomické potřeby,
- *udržitelnost* – v současné době je udržitelný systém považován za důležitý předpoklad pro hodnocení penzijních systémů,
- *robustnost* – tento systém má schopnost ustát výkyvy například demografické, ekonomické a politické.

Sekundární kritéria souvisí, s tím jak se penzijní systém podílí na rozvoji a na ekonomické stabilitě dané země. Hodnotí se zde:

- minimalizování deformace pracovního trhu,
- podpora tvorby úspor,
- přispívání k rozvoji finančních trhů.

OECD (2011) formuje „tři řešení důchodového paradoxu“, podle kterých lze dosáhnout reformních cílů.

- První řešení OECD spatřuje v prodloužení doby odchodu do důchodu. Dle OECD bude toto řešení v budoucnu spatřovat důležitou variantu, jak snížit výdaje na důchody. I když dochází k růstu důchodového věku, současně roste délka lidského života. Toto řešení bude účinné jen při výraznějším prodloužení důchodového věku.
- Druhým řešením je zejména zaměření se na osoby, které jsou z hlediska důchodů nejvíce zranitelné. To je spojeno s pojmem přerozdělování prostředků vyplácených jako důchod. Nadměrné přerozdělování však ztlumuje vazby mezi placenými příspěvky a vyplácenými důchody, mnohé země proto volí částečné řešení tohoto typu.
- Poslední řešení spočívá ve vytváření vlastních úspor do penzijních fondů nebo jinou formou spoření.

2.3 Průběžné a fondové důchodové systémy

V podstatě existují dva typy financování důchodového systému a to systém průběžného financování (PAYG¹) a fondové financování důchodu (FF).

Dle Krebse (2010) systém *PAYG* vychází z myšlenky mezigenerační solidarity, ekonomicky aktivní lidé odvádějí své prostředky do fondu, ty jsou následně vypláceny současným důchodcům a obdobnou podporu očekávají účastníci od příštích generací. Tento systém je závislý na demografickém vývoji – konkrétně na míře porodnosti a na rozsahu a struktuře migrace. V případě nedostatku prostředků na výplatu dávek musí

---

¹ Zkratka pay-as-you-go

být schodek uhrazen ze státního rozpočtu, jelikož jsou tyto dávky státem garantované. Jedná se tedy o zákonný nárok.

Fondový systém financování je založen na principu, že pojištěnec si vytváří kapitálové rezervy, které pak budou použity na vyplácení jeho vlastního důchodu. Pojištěnec si tedy spoří na důchod. Výnos není přímo závislý na demografickém vývoji, neboť je určen hrubým výnosem z aktiv dosaženým na finančních trzích.

Za výhody PAYG systému lze zmínit zejména stabilitu systému, nižší náklady na zřízení a uplatnění redistribuce. Nevýhodou průběžného systému je riziko demografické a politické, negativní dopad na trh práce, nadměrná redistribuce, vytlačování veřejných a soukromých investic. Výhodou fondového systému je zejména menší citlivost na demografický vývoj a pozitivní vliv na trh práce. Nevýhodou tohoto systému je například problematika zabezpečení nízkopříjmových skupin, které nejsou tak schopné si naspořit na stáří. U těchto lidí nedochází k přerozdělování a stát musí financovat jejich nedostatečný důchod.

Tyto typy financování důchodů se také liší z hlediska citlivosti na rizika. Kombinace FF a PAYG systémů lze dosáhnout snížení celkového rizika důchodového systému. Ve fondovém financování důchodu je možnost využití mezinárodní diverzifikace formou zahraničních aktiv a snížit tak závislost na vývoji v domácí ekonomice. Zatímco průběžné financování důchodu je závislé pouze na vývoji domácí ekonomiky. A naopak PAYG systém je téměř odolný vůči cyklickým šokům. Tato imunita se však nevztahuje na hospodářské krize, kdy dochází k růstu nezaměstnanosti, bývá zasažena i stabilita průběžného důchodového systému.

Jak již bylo zmíněno, fondový systém není přímo závislý na demografickém vývoji, ale určitý vliv zde je. PAYG systém je citlivý zejména na klesající porodnost i na rostoucí naději na dožití. Pokud klesá počet přispívatelů do tohoto systému, je ohrožena i jeho stabilita. Zatímco fondový systém je citlivý pouze na rostoucí naději na dožití (je-li příspěvkově definovaný).

Na závěr lze zhodnotit, že ideální situace nenastává, pokud je důchod financován výhradně průběžným systémem nebo pouze fondovým způsobem (Bezděk, 2005).

2.3.1 Porovnání průběžného a fondového penzijního systému

Cipra (2012) pro větší názornost použil dvojetapový penzijní model s překrývajícími se generacemi², jak již z názvu vyplývá život každé generace je rozdělen do dvou etap. První etapa je charakteristická tím, že mladší účastníci pobírají pracovní příjmy, z nichž platí příspěvky do penzijního plánu. V druhém období již starší generace čerpají dávky. Z toho vyplývá, že za etapu t jsou naživu tzv. mladá generace N_t^M narozená v období t a stará generace N_t^S narozená v období $t - 1$. Předpokladem modelu je, že úmrtí nastává až na konci druhé etapy, proto platí

$$N_t^M = N_{t+1}^S. \quad (2.3)$$

Kromě těchto populačních předpokladů, musí brát model v úvahu také finanční aspekty. V období t dostává mladá generace příjem w_t , ze kterého platí penzijní příspěvky ve výši $c_t \cdot w_t$ (c_t je příspěvková sazba). Čistý mzdový příjem lze vyjádřit vztahem $(1 - c_t) \cdot w_t$. A v období $t + 1$ dostává starší generace důchodové dávky ve výši b_{t+1} . Účastník, který spoří v důchodových fondech, se zhodnocení úspor z období t do období $t + 1$ realizuje ve výši tržní míry zisku r_{t+1} . Pro zjednodušení model uvažuje průměrné částky na jednoho účastníka, ale kumulativně přes jednotlivé etapy.

Vnitřní míra výnosnosti průběžného penzijního plánu

Pokud se jedná o průběžný penzijní plán a systém není deficitní, pak se příspěvky a dávky musí rovnat a to v každém období. Následně platí vztah

$$c_t \cdot w_t \cdot N_t^M = b_t \cdot N_t^S, \quad (2.4)$$

levá strana charakterizuje celkovou výši vybraných příspěvků a pravá strana celkovou výši vyplacených příspěvků za období t . Pro výši dávek platí,

$$b_t = c_t \cdot w_t \cdot \frac{N_t^M}{N_t^S} = c_t \cdot w_t \cdot (1 + n_t), \quad (2.5)$$

kde $\frac{N_t^M}{N_t^S} - 1$ je populační růstový koeficient.

---

² Two-period overlapping generation OLG - jedná se o nejjednodušší dvojetapový model

Vnitřní míra výnosnosti i_{t+1}^P v období t a $t + 1$ lze definovat jako

$$c_t \cdot w_t \cdot (1 + i_{t+1}^P) = b_{t+1}. \quad (2.6)$$

Tento ukazatel lze vyjádřit ve tvaru

$$i_{t+1}^P = (1 + \gamma_{t+1}) \cdot (1 + g_{t+1}) \cdot (1 + n_{t+1}) - 1, \quad (2.7)$$

kde vnitřní míra výnosnosti roste s růstem objemu mzdových peněz a s růstem příspěvkové sazby. Za předpokladu konstantní příspěvkové sazby $c_t = c$ je $\gamma_{t+1} = 0$ je možné vnitřní míru výnosnosti vypočítat jako součet platového a populačního růstového koeficientu

$$i_t^P \approx g_{t+1} + n_{t+1}. \quad (2.8)$$

Vnitřní míra výnosnosti fondového penzijního plánu

Pokud se jedná o fondový penzijní systém, musí příspěvky vybrané v období t financovat dávky vyplacené v období $t + 1$. Následně platí vztah

$$c_t \cdot w_t \cdot N_t^M \cdot (1 + r_{t+1}) = b_{t+1} \cdot N_{t+1}^S, \quad (2.9)$$

kde levá strana rovnice odpovídá celkové výši příspěvků vybraných v období t zhodnocená tržní mírou zisku r_{t+1} a pravá strana rovnice charakterizuje celkovou výši dávek vyplacených v období $t + 1$. Nedochozí k redistribuci mezi účastníky, jako to bylo u průběžného penzijního plánu. Pro výši dávek platí

$$b_{t+1} = c_t \cdot w_t \cdot \frac{N_t^M}{N_{t+1}^S} \cdot (1 + r_{t+1}) = c_t \cdot w_t \cdot (1 + r_{t+1}). \quad (2.10)$$

Vnitřní míra výnosnosti i_{t+1}^F je definována jako

$$c_t \cdot w_t \cdot (1 + i_{t+1}^F) = b_{t+1}, \quad (2.11)$$

s pomocí dosazení předchozí rovnice dostaneme vztah

$$i_{t+1}^F = \frac{c_t \cdot w_t \cdot (1 + r_{t+1})}{c_t \cdot w_t} - 1 = r_{t+1}. \quad (2.12)$$

Vnitřní míra výnosnosti pro účastníka fondového penzijního plánu se rovná tržní míře zisku. V tomto systému nelze zvýšit míru výnosnosti na účet jiných generací, jako to bylo v průběžném penzijním systému.

Závěrem lze říci, že vnitřní míra výnosnosti průběžného penzijního systému odpovídá růstu celkových mzdových prostředků účastníků a vnitřní míra výnosnosti fondového systému odpovídá tržní míře zisku.

2.4 Příspěvkově a dávkově definované systémy

Důležité je rozlišovat zda je důchodový systém příspěvkově definovaný (DC – defined benefit) nebo dávkově definovaný (DB – defined contribution).

Dávkově definované systémy garantují výplatu dávek. Existuje zde přesný postup na výplatu dávek, a proto si pojištěnec může udělat představu o své penzi předem. Definování výše dávek se v praxi označuje jako vyměření a pro tento proces jsou uplatňovány přístupy jako například plošná penze (každému důchodci je vyplácena stejná penze), penze vyměřovaná plošně (důchod se stanoví součinem počtu odpracovaných let a konstantní sumy), penze vyměřovaná vzhledem k platu v posledním pracovním roce (důchod se stanoví vynásobením počtu odpracovaných let, přírůstkového faktoru a platu v posledním pracovním roce), penze vyměřovaná vzhledem k průměrnému platu během pracovního života (důchod se stanoví součinem počtu odpracovaných let, přírůstkového faktoru a vhodně indexovaného platového průměru během pracovního života). Dávkově definované systémy mohou být fondového a průběžného typu. Průběžné dávkově definované penzijní plány jsou častou formou státních důchodových systémů a fondové dávkově definované penzijní systémy jsou typické například pro formu zaměstnaneckých důchodových systémů (Cipra, 2012).

Příspěvkově definované systémy nezaručují všem svým účastníkům jistotu ohledně jejich budoucích důchodů. Velikost budoucích důchodu závisí na stanovené příspěvkové sazbě a mimo to i na míře výnosu z investování na kapitálovém trhu. Nutné zdůraznit, že dávka je závislá na výši odváděných příspěvků, ale také na ekonomickém vývoji parametrů včetně kapitálové výnosnosti. Od 20. století se příspěvkově definované penzijní plány stávají dominantní v rámci soukromých penzijních plánů. Výpočty v rámci tohoto systému jsou jednodušší než pro dávkově definované systémy.

Z toho vyplývá, že příspěvkově definované systémy jsou pro jednotlivce riskantnější než dávkově definované. Tyto dva systémy se od sebe liší také v reakci na růstu doby dožití. V dávkovém systému závisí na politickém rozhodnutí, kdežto v příspěvkovém systému je reakce automatická. Další rozdíl lze shledat i z hlediska míry příjmové solidarity. Dávkový systém chrání nejohroženější skupiny obyvatelstva, což může mít negativní dopad na trh práce a naopak příspěvkový systém je zcela zásluhový, a proto hrozí části obyvatelstva postihnutí chudoby ve stáří (Bezděk, 2005).

Třetí možnou alternativou typu penzijních plánů jsou *hypotetické příspěvkově definované systémy* (NDC – notional defined contribution). Jedná se o poměrně novou metodu penzijního plánu. Každý účastník si spoří na svůj individuální účet a tyto příspěvky se jim zhodnocují v čase a to závisí na tzv. hypotetické míře výnosnosti. Tyto úspory na individuálních účtech jsou pouze hypotetické, jelikož jsou vybírány na výplatu současných penzí a na účet jsou pouze „papírově“ připisovány a zhodnocovány. Výše důchodu je pak přímo závislá na celkových úsporách na účtu a nepřímo závislá na průměrně očekávané délce života generace nastávajících penzistů (Krebs, 2010).

2.5 Hodnotící kritéria pro financování penzijních systémů

V praxi se používají hodnotící kritéria pro financování penzijních plánů, mezi které se řadí bezpečnost, stabilita, záruka trvání, realistické zohlednění dlouhodobých penzijních nákladů a likvidita. První tři kritéria jsou považovány za nejdůležitější (Cipra, 2012).

Bezpečnost spočívá v hodnocení záruk bezproblémového vývoje při financování nákladů. Posuzuje se zde například schopnost dostat svým závazkům, záruka minimální újmy pro účastníky v případě bankrotu zaměstnavatele nebo v případě hospodářské krize.

Stabilita se projevuje například neměnností výši příspěvku při kolísání investičního výkonu, inflace, platového vývoje, důchodového věku aj. Jedná se o neměnnost fungování penzijního plánu, nemělo by docházet k náhodným fluktuacím populačních a finančních předpokladů nebo případné změny legislativy. Jsou hledány metody, které v praxi nenarušují předpokládaný vývoj penzijního plánu.

Záruka trvání je úzce spjata se stabilitou systému, v tom smyslu, že na fungování důchodového systému by nemělo mít vliv stárnutí účastníků (jinak řečeno omezení počtu

mladších přispívajících by neměl být závažný problémem, což v praxi je považováno za vážný nedostatek).

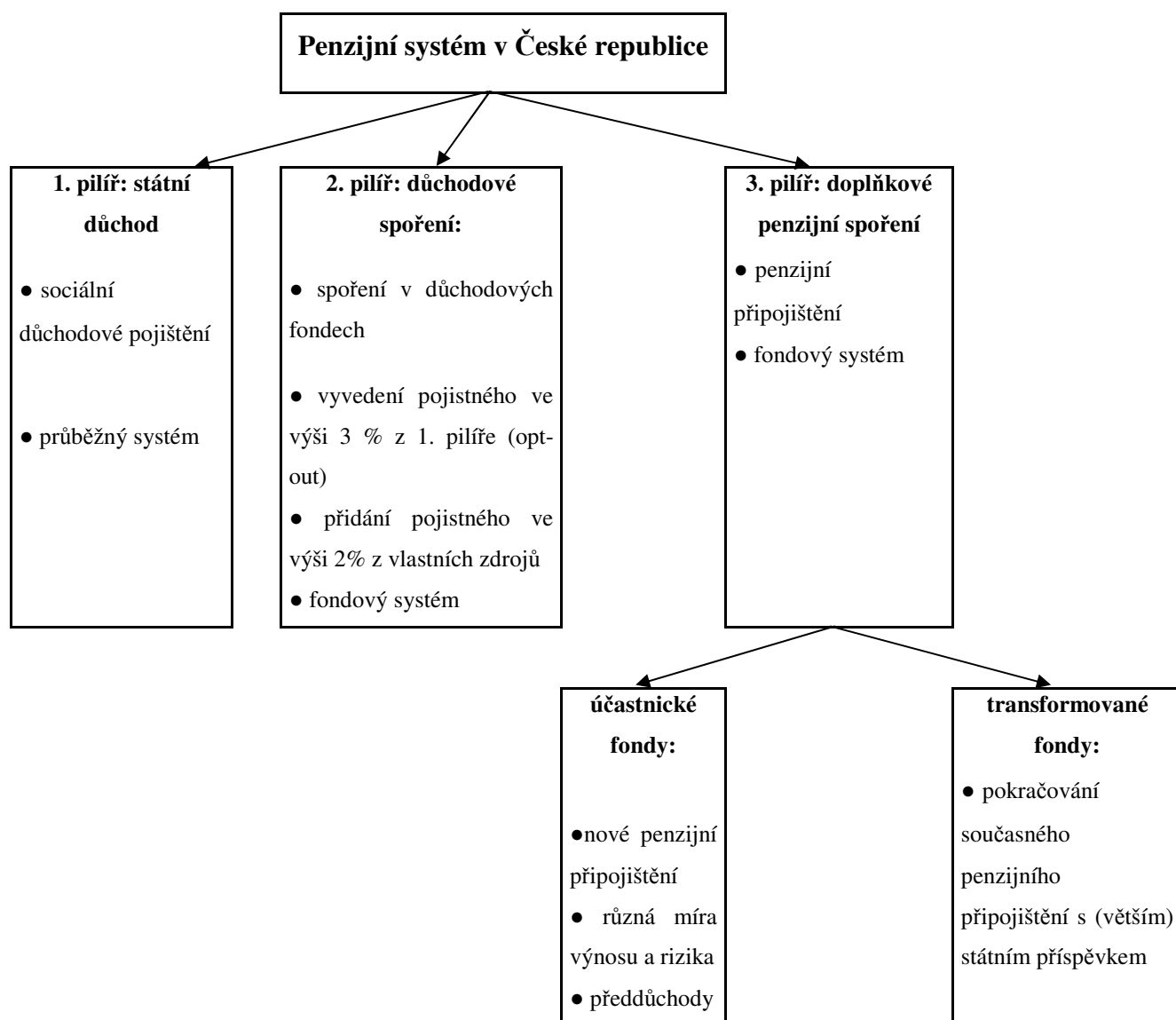
Realistické zohlednění dlouhodobých penzijních nákladů hodnotí, zda metoda financování důchodového systému realisticky přistupuje ke každoročnímu ocenění dlouhodobých nákladů systému.

Likvidita znamená, že penzijní plán disponuje dostatečnou výší peněžních prostředků v hotovosti.

2.6 Třípiliřový systém v ČR

Dne 1. ledna 2013 začala v České republice platit největší reforma penzijního systému od roku 1989. Nynější systém se skládá ze tří pilířů, které budou v následujících kapitolách podrobněji popsány. Cílem důchodové reformy ČR je zejména zajistit dlouhodobější a finančně udržitelný vývoj penzijního pojištění pro budoucí generace a vytvořit podmínky pro vznik dobrovolného penzijního spoření (tzv. opt-out).

Graf č. 2. 1: Schéma penzijního systému v ČR od roku 2013

Zdroj: Cipra, vlastní zpracování, 2012

2.6.1 První pilíř penzijního systému

První pilíř s názvem státní důchod slouží k základnímu zabezpečení příjmu pro všechny, kdo poctivě platili daně a pojištění. Tento pilíř je spravován státem. Jedná se o mandatorní sociální důchodové pojištění a každý pracující člověk musí povinně odvádět dané procento ze svých výdělečných činností. Je založen na systému PAYG neboli průběžném financování a nevytváří se zde žádné fondy.

Změny v 1. pilíři důchodového systému nastaly již 1. ledna 2012, kdy se hovořilo zejména o tzv. malé důchodové reformě. Účastníkem je fyzická osoba starší 18 let, která se stává poplatníkem důchodového pojištění (MF, 2011a).

Cipra (2012) uvádí jako hlavní reformní změnu vyvedení 3 % z hrubé mzdy do 2. pilíře (pokud se dotyčná osoba stala účastníkem 2. pilíře). Výrazně se zvýšil důchodový věk a i tempo růstu důchodového věku viz. Příloha č. 1. Cílem je také odstranit nerovnosti odchodu do důchodu pro všechny, ke kterému by mělo dojít v roce 2041. To se bude týkat osob narozených v roce 1975 při dosažení věku 66 let a 8 měsíců. Postupně bude docházet ke zrušení odchodu žen do důchodu dle ohledu na počet odchovaných dětí.

2.6.2 Druhý pilíř penzijního systému

Tento nový pilíř se nazývá důchodové spoření, byl zaveden zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření (ze dne 6. listopadu 2011 a nabytí účinnosti 1. ledna 2013) a v České republice je vstup zcela dobrovolný. Vstoupit může fyzická osoba starší 18 let, a která není starší 35 let v roce uzavření smlouvy. Pokud se osoba starší 35 let neúčastní trhu práce v ČR, může zažádat o důchodové spoření nejpozději do 6 měsíců od vstupu na český trh práce a stane se tak poplatníkem pojistného na důchodovém pojištění. Tyto podmínky platí i pro návrat z mateřské (MF, 2011a). Prostředky nejsou pojištěny.

Registrací smlouvy o důchodovém spoření v Centrálním registru smluv se stává fyzická osoba účastníkem druhého pilíře. Od této smlouvy nemůže ani penzijní společnost ani účastník odstoupit. Pouze účastník má právo si své prostředky převést do důchodového fondu jiné společnosti. Na základě pojistné smlouvy má účastník na výběr z následujících druhů důchodu:

- *doživotní starobní důchod (anuita)* – jedná se o doživotní důchod vyplácený pojišťovnou tzn., že včetně nárokového důchodu z prvního pilíře bude účastník dostávat každý měsíc doživotní starobní důchod. Nevýhodou spoření je, že jakmile účastník umře, výplata vždy končí, i když osoba dostane měsíčně méně, než si naspořila,
- *doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let ve stejné výši* – rozdíl oproti předcházející formě spočívá v tom, že smrtí účastníka výplata nekončí. Pojišťovna je povinna následující tři roky vyplácet důchod ve stejné výši osobě, která je uvedena ve smlouvě.
- *starobní důchod na dobu 20 let* – penzijní společnost rozpočítá účastníkovi jeho naspořené prostředky na osobním účtu na 20 let a pravidelně měsíčně

vyplácí příslušnou částku. V případě úmrtí účastníka dříve než po 20 letech se zbývající prostředky (kapitálová hodnota) stanou předmětem dědictví.

Volba vyplácení by měla být individuální. Výše důchodu zcela závisí na důchodci, také na věku účastníka a v neposlední řadě na celkové naspořené částce. Renta na 20 let je vhodná spíše pro účastníky s vyšším důchodem, nebo když mají jistotu, že se o ně postarají potomci po skončení výplaty. Zatímco osoba s nízkým státním důchodem by měla volit doživotní důchod, a tím si zajistit určitý životní standart po celé stáří (MPSV, 2011a).

Financování tohoto pilíře je fondové. Tyto fondy jsou označovány jako důchodové fondy a jsou zcela zaměřeny pouze na výplatu penzí. Prostředky zde plynou z prvního pilíře (jedná se o již zmíněná 3 % z HM) a povinně 2 % z vlastních zdrojů (MF, 2011a).

Subjekty důchodového spoření

- *Penzijní společnost* – na základě povolení od České národní banky provozuje důchodové spoření. Většinou se jedná o akciovou společnost, která musí splňovat řadu podmínek a přísné požadavky na kapitál.
- *Depozitář* – je většinou banka, která je vlastníkem bankovní licence na tuto činnost. Provádí úschovu, evidenci a kontrolu majetku a veškerý pohyb peněžních prostředků.
- *Centrální registr smluv* – jedná se o informační systém o údajích fyzických osob, které jsou účastníky pilíře, o penzijních společnostech a o pojišťovnách.
- *Pojišťovny* – uzavírají pojištění důchodu s účastníkem důchodového spoření.
- *Orgány sociálního zabezpečení* – poskytují potřebné údaje správci Centrálního registru.
- *Česká národní banka* – provádí dohled nad důchodovým spořením a uděluje povolení k činnosti.

Důchodové fondy penzijních společností

Při uzavírání smluv si fyzická osoba volí investiční strategie, na jejímž základě se budou zhodnocovat finanční prostředky a pomocí dotazníku musí penzijní společnost klientovi doporučit investiční profil. Účastník má na výběr ze 4 fondů, které penzijní společnost vytvoří a obhospodařuje. Fondy se od sebe liší investičními limity, strukturou

spravovaného portfolia a rizikem. Způsob jak se budou následně prostředky zhodnocovat, záleží na vybrané investiční strategii (MPSV, 2011a).

Fond státních dluhopisů investuje pouze do státních dluhopisů vydávaných ČR nebo ČNB, členským státem nebo OECD, věhlasnou mezinárodní finanční institucí typu MMF, ECB atd. Tento fond je ze všech zmíněných fondů nejméně rizikový.

Konzervativní fond může investovat do:

- dluhopisů vydaných členským státem OECD popřípadě jeho centrální bankou (jeho rating dlouhodobých závazků musí patřit mezi pět nejlepších ratingových kategorií),
- nástrojů peněžního trhu vydaným členským státem OECD nebo opět jeho centrální bankou (jeho rating musí patřit do ratingové kategorie krátkodobých závazků v investičním stupni s výjimkou posledních dvou nejhorších kategorií),
- dluhopisů nebo nástrojů peněžního trhu vydaných mezinárodní finanční institucí (MMF, CEB, EIB,...),
- ostatních dluhopisů s ratingem patřícím mezi pět nejlepších ratingových kategorií dlouhodobých závazků, které jsou uznané ČNB.

Vyvážený fond investuje do:

- investičních nástrojů a vkladů (v případě dlouhodobého ratingu musí patřit mezi 7 nejlepších ratingových kategorií a jedná-li se o krátkodobý rating, stačí vyloučit pouze jednu nejhorší kategorií),
- akcií představujících podíl na právnické osobě,
- cenných papírů, které splňují požadavky práva EU a jsou v ČR nabízeny veřejně podle zákona o kolektivním investování.

A zároveň jsou jasně daná procentuální omezení jednotlivých investičních nástrojů.

Dynamický fond investuje do:

- investičních nástrojů a vkladů (v případě dlouhodobého ratingu musí patřit mezi 9 nejlepších ratingových kategorií a jedná-li se o krátkodobý rating, nevylučuje se žádná kategorie),

- cenných papírů emitovaných domácími a zahraničními fondy, podléhajícími dohledu členského státu Evropské Unie a opět jsou v ČR nabízeny veřejně podle zákona o kolektivním investování.

Jako v předchozím fondu jsou i zde jasně daná procentuální omezení jednotlivých investičních nástrojů. V dynamickém fondu jsou jednotlivá procenta poněkud benevolentnější.

Dědictví

Výplata důchodu končí smrtí účastníka. V případě úmrtí účastníka za trvání smlouvy o důchodovém spoření se naspořené prostředky stávají předmětem dědictví. Pokud dědic dosáhl věku 18 let a je účastníkem druhého pilíře, penzijní společnost převede dědický podíl na účet dědice. Pokud však dědic není účastníkem důchodového spoření, vyplatí společnost prostředky dědici jednorázově. I když dědic nedosáhl věku 18 let, použije se jeho dědický podíl na úhradu jednorázového pojistného na pojištění sirotčího důchodu. Sirotčí důchod je vyplácen po dobu 5 let s oprávněním zákonného zástupce či opatrovníka (MF, 2011a).

Regulace a dohled

Činnost penzijních společností a ostatních subjektů důchodového spoření podléhá zákonnému dohledu. Tento dohled vykonává Česká národní banka. Ta může vyžadovat nápravu za porušení zákonných podmínek a může odebrat povolení k utváření důchodových fondů (Rytířová, 2013).

2.6.3 Třetí pilíř penzijního systému

Tento pilíř s názvem důchodové spoření byl zaveden zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém spoření (ze dne 6. listopadu 2011 a s účinností od 1. ledna 2013). Spoření v tomto pilíři je zcela dobrovolné a nyní má dvě formy:

- transformované fondy,
- účastnické fondy.

Opět fondy spravují penzijní společnosti, jejichž majetek je oddělen od majetku účastníků, což zaručí, že náklady správce nebudou hrazeny z prostředků účastníků. Je zaveden transparentní poplatek za obhospodařování majetku.

Prostředky ve fondech nejsou pojištěny. Ochrana prostředků účastníku je dána pravidly vynucené zákonem a dohledem České národní banky (MF, 2011a).

Transformované fondy

- pokud chce účastník spořit v tomto fondu, musel mít uzavřenou smlouvu do 30. listopadu 2012,
- fond garantuje každoročně nezáporný výnos,
- výplata peněz je možná před dosažením důchodového věku,
- naspořené peníze lze dědit.

Účastnické fondy

Jedná se o zcela novou formu penzijního připojištění od 1. ledna 2013. Vstoupit zde mohou noví účastníci DPS nebo účastníci přestupující z transformovaného fondu. Tyto osoby si mohou vybrat investiční strategii. Buď budou spořit do konzervativního fondu s nižším rizikem, nebo do dynamického fondu, který představuje vyšší riziko a s tím spojený vyšší výnos. Zákon již zde negarantuje pouze kladné zhodnocení, ale z dlouhodobého hlediska by to mělo vést k vyššímu zhodnocení prostředků (MF, 2011a).

Nároky z doplňkového penzijního spoření

Nárok na dávky vzniká při dosažení věku o pět let nižšího, než je věk odchodu do důchodu v průběžném pilíři. Podmínkou nároků na zmíněné dávky je, že spořicí doba musí být minimálně 60 měsíců. Rytířová (2013) uvádí dávky, na které mají penzisté nárok:

- *Starobní penze na určenou dobu* – vyplácí se čtyřikrát ročně. Předpokládaná doba výplaty by měla trvat nejméně tři roky a vyplácí se buď ve splátkách v určité výši, nebo v určitém počtu splátek. Tato suma náleží pouze účastníkovi. Podskupinou této dávky je tzv. předdůchod.
- *Invalidní penze na určenou dobu* – podmínkou je pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně z prvního pilíře a doba spoření nejméně 36 měsíců. Nárok na tuto dávku vzniká účastníkovi bez věkového omezení.
- *Úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi* - splátka je sjednaná tak, aby výplata důchodu byla ve stejné a neklesající výši. Vyplácí

se alespoň čtyřikrát za rok účastníkovi. Penze splňuje požadavky, které ji kvalifikují jako předdůchod. Tato suma náleží pouze účastníkovi.

- *Úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu na přesně stanovenou výši důchodu* - penze splňuje požadavky, které ji kvalifikují jako předdůchod. Důchod je sjednán tak, aby doba výplaty trvala nejméně 3 roky. Tato suma náleží pouze účastníkovi.
- *Jednorázové vyrovnání* - podmínkou je opět dosažení věku o pět let nižší, než je věk potřebný pro vznik nároku na důchod z prvního pilíře a spořicí doba musí být minimálně 60 měsíců. Toto vyrovnání náleží klientovi, kterému nebyla zahájena výplata důchodu nebo určené osobě, která má nárok na nevypáčenou částku účastníka nebo se stává předmětem dědictví (není-li určená osoba ve smlouvě o doplňkovém penzijním spoření).
- *Odbytné* – náleží klientovi v případě zániku doplňkového spoření, pokud jeho doba spoření trvala alespoň 24 měsíců, klientovi v případě zrušení účastnického fondu, určené osobě, pokud došlo k úmrtí účastníka a nevznikl mu nárok na dávku nebo se stává předmětem dědictví (opět pokud není určena osoba). Penzijní společnost informuje určenou osobu o úmrtí klienta.

2.7 SWOT analýza

SWOT analýza je jedním ze základních nástrojů strategického řízení. Jedná se o metodu, která umožní rozpoznat slabé a silné stránky, příležitosti a hrozby. V následující tabulce č. 2.1 je vidět grafické zobrazení SWOT analýzy (Dědková, 2012).

Tabulka č. 2. 1: SWOT analýza

		Interní analýza	
		S: silné stránky	W: slabé stránky
Externí analýza	O: příležitosti	Strategie SO Vývoj metod pro rozvoj silných stránek společnosti	Strategie WO Odstranění slabin pro vznik nových příležitostí
	T: hrozby	Strategie ST Použití silných stránek pro zamezení hrozeb	Strategie WT Vývoj strategií k zamezení hrozeb, které ohrožují slabé stránky

Zdroj: Dědková, vlastní zpracování, 2014

Základem této analýzy je ohodnocení jednotlivých čtyř kategorií. Vzájemným působením faktorů silných a slabých stránek na jedné straně vůči příležitostem a hrozbám na druhé straně lze získat nové informace, které hodnotí úroveň jejich vzájemného střetu. Smyslem analýzy je minimalizovat hrozby a maximalizovat příležitosti.

Podstatou analýzy je v hodnocení současného stavu (interní prostředí) a současné situaci okolního prostředí (externího prostředí). V interním prostředí se hodnotí silné a slabé stránky a v externím pro změnu příležitosti a hrozby. Následně se vyhodnotí jednotlivé položky a dochází k rozhodnutí, jak bude s výsledky naloženo. Taký je vhodné nalézat vzájemné vazby mezi silnými a slabými stránkami, příležitostmi a hrozbami.

SWOT analýza je založena na subjektivním hodnocení. Je jednoduchá, konkrétní a postavená na faktech.

3 Silné a slabé stránky důchodové reformy

K vyhodnocení silných a slabých stránek důchodové reformy (respektive současného důchodového systému) je použita SWOT analýza, která byla teoreticky popsána v předchozí kapitole. Kromě samotné SWOT analýzy je vymezen i obecně definovaný ideální systém. Silné a slabé stránky jsou brány ze dvou úhlů pohledů. První pohled je ze strany státu a druhý z pohledu občanů.

3.1 Obecně definovaný ideální systém

„Nejdůležitějším cílem jakéhokoliv penzijního systému je poskytovat stabilní, předvídatelný a přiměřený zdroj důchodových příjmů pro každého účastníka. Tento cíl by neměl být prováděn bez řádného zvážení sociálních, politických a ekonomických dopadů na důchod“ (Thompson, 1998, str. 3). Důvodem existence důchodových systému je zachovat důchodcům určitou životní úroveň i poté co nejsou schopni pracovat. Účastník si musí být jistý, že se může spolehnout na sliby, že mu penze bude vyplacena. Tyto sliby se formulují dlouhodobě před plánovaným odchodem do důchodu.

Snad každý ekonom se shodne, že ideální důchodový systém neexistuje. Zde jsou zmíněny předpoklady, které by měl systém splňovat.

Obecně definovaný ideální systém dlouhodobě stabilní z pohledu občana, pojištěnce:

- kombinace průběžného a fondového systému (mezigenerační solidarita + podpora vlastní zodpovědnosti),
- dlouhodobá finanční udržitelnost,
- jasné a velmi přísné regulace ze strany státu,
- pevně nastavená pravidla,
- diverzifikace rizik,
- jednoduchost a efektivnost,
- udržet životní úroveň důchodců.

Předpokladem každého důchodového systému musí být jeho dlouhodobá stabilita. Dlouhodobá podpora ze strany uznávaných a veřejně činných lidí signalizuje potencionálním účastníkům, že účast ve stabilním důchodovém systému je velice důležitá zejména pro jejich následné zaopatření v období postproduktivním. Stabilní důchodový systém také vede ke zvýšení důvěryhodnosti veřejnosti.

Poměr mezi fondovým a průběžným financováním závisí na kombinaci ekonomických a sociálních faktorů. Například z hlediska ekonomicko-finančního je volba mezi systémem financování závislá na Aaronově pravidlu (1966), které se domnívá, že průběžný systém je efektivnější, když je součet tempa růstu reálných příjmů domácností a tempa růstu populace vyšší, než kolik je reálná výnosová míra z investičního portfolia. Z čehož vyplývá, že je účinnější omezovat průběžný systém financování a preferovat fondový systém. Oba systémy financování mají řadu nedostatků i pozitiv a čelí různým druhům rizika. Kombinací obou systémů by se mělo přispět k diverzifikaci rizik, proto se tato varianta jeví jako nejvhodnější.

Důchodový systém by měl být dlouhodobě finančně udržitelný. Tedy důchody by měly být vypláceny, aniž by docházelo ke zhoršení stavu veřejných financí, a zároveň aby byla zachována životní úroveň penzistů.

Česká společnost dle Dobešové (2006) je charakteristická tím, že je zde obtížné sladit cíle společnosti a jedince. Společnost si klade za cíl zajištění občanů v rámci ekonomické únosnosti v souladu se sociální solidaritou a jedinec chce dosáhnout maxima při obětování minima. Je tedy obtížné dosáhnout těchto cílů:

- vysoké reálné hodnoty důchodů,
- nízkého důchodového věku,
- vysoké míry občanské zodpovědnosti.
- nízké míry zdanění a odvodů na sociální zabezpečení,
- snížení mezigenerační solidarity,
- dosažení sociální spravedlnosti³.

Upřednostnění jednoho cíle zapříčiní zhoršení ostatních aspektů.

---

³ například mezi muži a ženami (nižší mzdová úroveň), mezi generacemi (fondové financování nebylo dostupné předchozím generacím)

V Tabulce č. 3.1 jsou sepsány jednotlivé silné a slabé stránky a také příležitosti a hrozby důchodového systému.

Tabulka č. 3. 1: SWOT analýza důchodového systému

<p>Silné stránky z hlediska státu</p> <ul style="list-style-type: none"> • kombinovaný důchodový systém 	<p>Slabé stránky z hlediska státu</p> <ul style="list-style-type: none"> • neinformovanost obyvatel • silný prvek solidarity v I. pilíři • omezení vstupu do II. pilíře věkovou hranicí a dobrovolnost vstup
<p>Silné stránky z hlediska občana</p> <ul style="list-style-type: none"> • povinná účast v I. pilíři a nemožnost vystoupení • správce peněžních prostředků v I. pilíři je stát • systém opt-out • možnost volby investiční strategie v II. pilíři • při ztrátě zaměstnání nemusí účastník I. ani II. pilíře platit • naspořené prostředky ve II. i III. pilíři náleží účastníkovi • dobrovolnost účasti v III. pilíři 	<p>Slabé stránky z hlediska občana</p> <ul style="list-style-type: none"> • prostředky v I. pilíři nejsou součástí dědictví • nejistá výše dávek v budoucnu z I. pilíře • věková omezenost vstupu do II. pilíře • výhodnost II. pilíře pro mladé lidi a občany s vysokými příjmy • provádění správy aktiv za úplaty a nenulové náklady • záporné zhodnocení v účastnických fondech • nemožnost spoření před 18 lety ve III. pilíři • vyplatí se spořit od 700 Kč měsíčně ve III. pilíři • neomezený vstup a výstup z III. pilíře • neinformovanost obyvatel • odpovědnost občanů
<p>Příležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • zlepšení životní úrovně občanů v důchodu • zlepšení celkové situace • zmírnění zátěže do SR 	<p>Hrozby</p> <ul style="list-style-type: none"> • zrušení II. pilíře • politické riziko • vláda bude měnit parametry • rizika opt-outu • riziko problémů na kapitálových trzích (finanční krize)

Zdroj: Vlastní zpracování, 2014

3.2 Silné stránky

Silné stránky, které jsou v analýze uvedeny, jsou brány ze dvou pohledů. Analýza z pohledu státu je ovlivněna dlouhodobou finanční udržitelností systému, zatímco z pohledu občana analýza vycházela z pocitu jistoty zabezpečení na stáří.

Kombinovaný důchodový systém

Vhodná kombinace průběžného a fondového systému si klade za cíl udržení dlouhodobé stability systému a zajištění dostatečných zdrojů pro generace v důchodovém věku. A právě proto je tato varianta přiřazena k silným stránkám z pohledu státu.

V předchozí kapitole byly zmíněny nedostatky obou systémů. Průběžný systém obnáší riziko spojené s trhem práce (závisí na objemu mezd v ekonomice a tedy na výši vyplaceného pojistného). Příspěvkově definovaný plán je naopak vystaven rizikům finančních trhů. Kombinací obou systémů by mělo přispět k diverzifikaci rizik.

Správce peněžních prostředků v I. pilíři je stát

Při splnění zákonem stanovených podmínek vzniká účastníkovi právní nárok na výplatu důchodu. Výdaje na důchod jsou vedeny na samostatném rozpočtovém účtu, jsou součástí mandatorních výdajů státního rozpočtu. Proto je tato možnost považována za silnou stránku z hlediska občanů, jelikož je stát vyplácet musí.

Povinná účast v I. pilíři a nemožnost vystoupení

Občan je povinným účastníkem I. pilíře a musí platit pojistné, i kdyby disponoval vlastními prostředky pro zajištění svého stáří. Dobrovolná účast v prvním pilíři pro osoby starších 18 let je možná, jen pokud je fyzická osoba například:

- vedena na úřadu práce (pokud nepobírá podporu v nezaměstnanosti nebo po tuto dobu nenáleží hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání),
- studentem,
- pracujícím v cizině.

Systém opt-out

Jedná se o částečné vyvázání z prvního pilíře do soukromého pojištění. Tedy neodvádění určitého procenta ze sociálního pojištění do průběžného pilíře, ale převedení v našem případě 3 % z hrubé mzdy do dobrovolného kapitálového spoření. Silná stránka je to zejména z pohledu občana, protože se mu procento připíše na jeho individuální účet a neodvádí se do průběžného systému, kde funguje princip mezigenerační solidarity.

Možnost volby investiční strategie v II. pilíři

Jako další silnou stránku penzijního systému lze uvést výběr investiční strategie. Jak již bylo zmíněno, občan si může vybrat ze čtyř fondů – fond státních dluhopisů, konzervativní fond, vyvážený fond (střední riziko) a dynamický fond (vyšší riziko). Čím rizikovější fond bude vybrán, tím větší výnos bude také očekáván. Starším občanům je doporučeno investovat do méně rizikových fondů.

Při ztrátě zaměstnání nemusí účastník I. ani II. pilíře platit

Další výhodou tohoto systému je, že při ztrátě zaměstnání, mateřské dovolené, delšímu pobytu v cizině nedojde k ukončení účasti. Pokud účastníci nemají příjem, je osoba nadále účastníkem důchodového spoření a změní se jen výše pojistného. V době trvání nezaměstnanosti osoba platit nebude, což se ale také promítne ve výši důchodu.

Dobrovolná účast v III. pilíři a státní příspěvek

Třetí pilíř důchodového systému je zcela dobrovolný. Smlouvu o doplňkovém penzijním spoření může podepsat pouze osoba starší 18 let. Záleží tedy pouze na jednotlivém občanovi, zda se rozhodne spořit a tím může získat státní příspěvek.

Cipra (2012) uvádí, že příspěvek účastníka se stanovuje za kalendářní měsíc a nesmí být nižší než 100 Kč. Účastník má právo částku příspěvku změnit, odložit i přerušit. Pokud za osobu bude příspěvek platit zaměstnavatel (příspěvek zaměstnavatele), účastník nemá nárok na státní příspěvek.

Státní příspěvek poskytuje ministerstvo financí České republiky ze státního rozpočtu. Nárok na tento příspěvek má účastník s trvalým bydlištěm na území ČR

nebo státu EU a je účasten sociálního penzijního pojištění nebo veřejného zdravotního pojištění. Výše státního příspěvku je určena na základě příspěvku účastníka:

- měsíční příspěvek klienta v rozmezí od 300 do 990 Kč činí státní příspěvek 90 Kč plus 20 % z částky přesahující 300 Kč,
- měsíční klientský příspěvek nad 1000 Kč činí příspěvek státu 230 Kč.

Zaokrouhuje se na celé koruny dolů. Výše příspěvku je znázorněna v Tabulce č. 3. 2. Lze zde vidět záměr motivovat klienta k vyššímu spoření a oproti předcházejícím rokům se vyplácí spořit od 700 Kč výše oproti předchozím pravidlům.

Tabulka č. 3. 2: Výše státního příspěvku v závislosti na výši měsíčního příspěvku

Příspěvek účastníka	Státní příspěvek do 31. 12. 2012	Státní příspěvek od 1. 1. 2013
100 Kč	50 Kč	0 Kč
200 Kč	90 Kč	0 Kč
300 Kč	120 Kč	90 Kč
400 Kč	140 Kč	110 Kč
500 Kč	150 Kč	130 Kč
600 Kč	150 Kč	150 Kč
700 Kč	150 Kč	170 Kč
800 Kč	150 Kč	190 Kč
900 Kč	150 Kč	210 Kč
1000 Kč a více	150 Kč	230 Kč

Zdroj: Rytířová, vlastní zpracování 2013

3.3 Slabé stránky

Slabé stránky dané SWOT analýzy jsou stejně jako ty silné odlišeny z pohledu státu a občanů. Za nejslabší stránku systému z pohledu občana i státu je považováno neinformovanost obyvatel a nedůvěra v tento systém. Což se projevilo zejména malým počtem účastníků v roce 2013.

Neinformovanost obyvatel

Nejslabší stránkou třípilířového důchodového systému je neinformovanost obyvatel a zejména jejich nedůvěra v tento systém. V Tabulce č. 3.3 lze vidět celkový počet registrovaných účastníků, z čehož vyplývá obrovský nezájem společnosti ohledně nového druhého pilíře. Tvůrci důchodové reformy předpokládali počet uzavřených smluv kolem 500 tisíc. Zatím se nepodařilo odstranit informační asymetrii a najít způsob, jak občanům srozumitelně vysvětlit důvody zavedení druhého pilíře. Vytvoření kapitálově financovaného systému byl jeden ze způsobů řešení negativního demografického vývoje na průběžně financované státní důchody.

Nedostatkem tohoto systému je předpoklad, že tento systém nevznikl na základě širokého souhlasu, ale byl potlačován s velkými obtížemi. Tím vzniklo nestabilní institucionální prostředí a velmi nízká důvěra občanů, což se projevilo v nízké poptávce.

Tabulka č. 3. 3: Celkový počet registrovaných účastníků DF v roce 2013

	2013			
	1. čtvrtletí	2. čtvrtletí	3. čtvrtletí	4. čtvrtletí
Počet registrovaných účastníků celkem	7 933	48 880	72 225	81 962

Zdroj: APFCR, 2013

Odpovědnost občanů

Snížení mezigenerační a sociální solidarity zapříčiní, že odpovědnost za důchodové zabezpečení ve stáří je přesunuta ve větší míře na jednotlivce. Jeho rozhodování může být ovlivněno tržním selháním jako například výskytem informační asymetrie nebo nepoctivostí správců důchodových úspor a finančních zprostředkovatelů.

Omezení vstupu do II. pilíře věkovou hranicí a dobrovolnost vstupu

Musílek (2013) považuje za klíčový nedostatek druhého pilíře dobrovolný vstup. Ve vyspělých státech (Velká Británie, USA, Nizozemí) je vstup do tohoto systému také zcela dobrovolný. Na rozdíl od České republiky v těchto zemích převládá institucionální uspořádání penzijních institucí v zaměstnanecké formě. V České republice

jsou důchodové fondy zajišťovány nezávislými finančními institucemi. V tomto případě je například Světová banka, Holzmann, Hinz i Musílek toho názoru, že je potřeba zavést povinný systém vstupu do systému. Mezi země, které tento systém mají povinný, se řadí Švýcarsko, Polsko a Chile. Povinný vstup do systému snižuje podíl státního pilíře financovaného průběžným způsobem, podporují zvýšení celkových úspor a vytváří předpoklady pro jednodušší přenositelnost nároků a to má kladný dopad na přemístění pracovních sil.

Vstoupit do druhého pilíře může každá fyzická osoba, která není starší 35 let. To je jako slabá stránka uvedeno zejména, protože každý by měl mít právo zde vstoupit.

Výhodnost II. pilíře pro mladé lidi a občany s vysokými příjmy

Zavedení druhého pilíře negativně postihne lidi s nízkými a průměrnými příjmy. Ti si nemohou dovolit vzhledem k svým životním nákladům odkládat dostatečné peněžní prostředky na zajištění ve stáří (Sklenák, 2012). Naopak je výhodná pro mladé lidi, kteří mají možnost si zvolit rizikovější investiční strategii, a tím zvýšit zhodnocení svých prostředků. Zejména však pro lidi s vyššími příjmy, kteří si můžou šetřit vyšší částky. To zapříčiní následný pokles příjmů v prvním pilíři, zatímco výdaje budou stejné.

Provádění správy aktiv za úplatu a nenulové náklady

Penzijní společnosti budou provádět správu aktiv za úplatu. Maximální výše úplaty je regulována zákonem o důchodovém spoření. Společnost tak může požadovat maximálně:

- 0,3 % z objemu aktiv v důchodovém fondu státních dluhopisů,
- 0,4 % z objemu aktiv v konzervativním důchodovém fondu,
- 0,5 % z objemu aktiv ve vyváženém fondu,
- 0,6 % z objemu aktiv dynamického fondu.

To by mělo vést k motivaci společnosti, aby dosahovala co nejlepších výsledků. Tato úplata bude brána z rozdílu mezi průměrnou sumou v posledním roce a nejlepší průměrnou sumou v předcházejících letech, aby se zabránilo manipulaci s výsledky (MPSV, 2011c).

Další negativem jsou nenulové náklady související jak se zavedením systému, tak i s vytvořením a správou penzijních společností a fondů, dále na jejich regulaci a dohled.

Záporné zhodnocení v účastnických fondech

Pokud fyzická osoba ukládá své prostředky do účastnických fondů, stát zde negarantuje nezáporné zhodnocení. Účastník má však na výběr z více typů fondů s různou investiční strategií a záleží tedy na jeho přístupu k riziku. Z dlouhodobého hlediska by však měli dosáhnout vyššího zhodnocení než ve stávajících fondech.

Vyplatí se spořit od 700 Kč měsíčně ve III. pilíři

V reformě, která začala platit od počátku roku 2013, se vyplatí spořit od 700 Kč měsíčně oproti původnímu systému. Pokud se občan rozhodne spořit měsíčně 700 Kč, státní příspěvek bude činit 2040 Kč za rok. Před rokem 2013 by občan od státu získal 1800 Kč. Polepší si o 240 Kč. Pokud by však spořil 1000 Kč měsíčně, roční příspěvek by byl 2760 Kč. Tedy oproti předcházejícímu systému by rozdíl činil již 960 Kč. Stát chce záměrně motivovat občana k vyššímu spoření. Pro občany s nižším příjmem je spoření vyšší částky obtížné. Z tohoto důvodu je tento předpoklad zařazen do slabé stránky důchodového systému.

3.4 Příležitosti

Příležitosti jsou v rámci SWOT analýzy ovlivněny vnějším prostředím. Mezi příležitosti jsou řazeny zejména zlepšení životní úrovně občanů, celkové zlepšení situace v České republice a zmírnění zátěže státního rozpočtu.

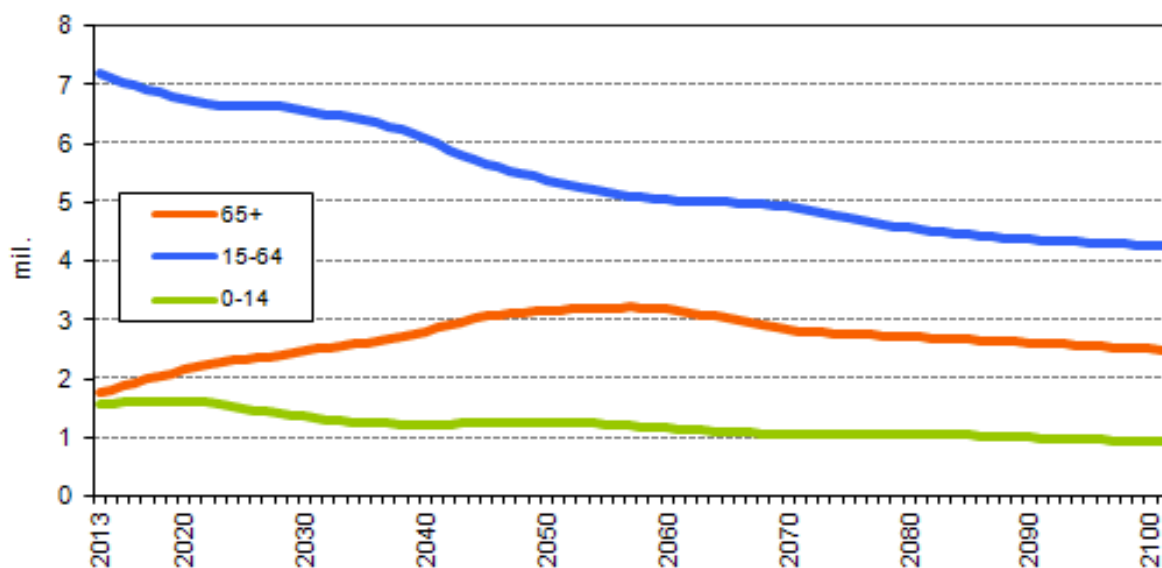
Zlepšení životní úrovně občanů v důchodu

Řada vyspělých zemí včetně České republiky se potýká s problémem stárnutí populace. Úmrtnost se v posledních letech stabilizovala, průměrná délka dožití se mírně zvyšuje, zatímco nastal prudký pokles v porodnosti. Populace se díky zlepšující zdravotní péči a životním podmínkám dožívá vyššího věku. Z toho vyplývá, že v čase poroste počet osob v důchodovém věku a změní se věková struktura díky tomuto trendu. Ani se neočekává změna v blízké budoucnosti. To zapříčiní vyšší potřebu zdravotní a sociální péče a tedy zatížení důchodového systému (Svobodová, 2008).

Klesající podíl produktivní populace je doprovázen rostoucím počtem důchodců. Mladí lidé jsou tedy vybízeni k spoření na důchod, jelikož roste ekonomická závislost

stárnoucího obyvatelstva na aktivní populaci a zvyšuje se finanční náročnost zabezpečení důchodu. Graf č. 3.1 znázorňuje vývoj struktury populace dle věkových skupin až do roku 2101. Lze pozorovat rapidní pokles produktivní složky, nárůst počtu obyvatel starších 65 let v letech 2013 až 2060 a po roce 2060 jeho následný mírný pokles.

Graf č. 3. 1: Očekávaný vývoj počtu obyvatel podle hlavních věkových skupin do roku 2101

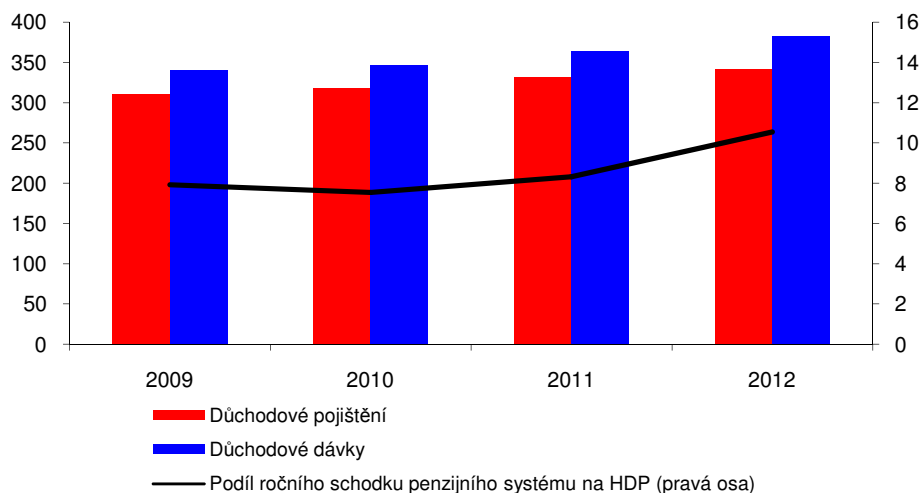
Zdroj: ČSÚ, 2013

Vznik třípilířového systému tak dává příležitost budoucím důchodcům, aby si spořili do druhého i třetího pilíře a tím si zlepšili svou ekonomickou situaci v budoucnu. Jak se jednotlivec zachová, už záleží čistě na racionalitě každého.

Zmírnění zátěže státního rozpočtu

Jedním z důvodů zavedení současné důchodové reformy byla zátěž státního rozpočtu, která se do budoucna jevila neúnosně. Graf č. 3.2 ilustruje zvyšující se podíl deficitu penzijního systému na HDP v % před penzijní reformou. Důchodové dávky převyšující důchodové pojištění a zapříčiňují deficit důchodového systému. Dle výpočtu České národní banky se podíl ročního schodku důchodového systému na HDP v roce 2012 pohybuje kolem 10 %. Dle Dobešové (2006) by se při neprovedení žádné reformy tento deficit v roce 2065 pohybovat kolem 110 % HDP. V budoucnosti by tedy bez úprav systému hrozil kolaps veřejných financí v ČR.

Graf č. 3. 2: Deficit důchodového systému v letech 2009 – 2012 (v mld. Kč, podíl v % HDP)

Zdroj: ČNB, 2011

Zlepšení celkové situace

Vzhledem k nízké zásluhovosti prvního pilíře a jeho politické nestabilitě je nutné podporovat fungování fondových systému, což by mělo vést k zachování dobré ekonomické situace země, ale i životní úrovně obyvatel. Fondový systém představuje riziko výkyvů při investování, ale na druhou stranu zajišťují plnou zásluhovost a předpověď budoucí výše penzí. Ze strategického pohledu nová důchodová reforma zvyšuje pravděpodobnost dlouhodobé udržitelnosti důchodového systému i veřejných financí v České republice (ČBA, 2011).

3.5 Hrozby

Hrozby jsou stejně jako příležitosti ovlivněny vnějším prostředím. Hrozbou je zrušení druhého pilíře, riziko opt-outu, politické riziko a to, že vláda bude měnit parametry.

Vláda bude měnit parametry

Zásadním krokem úspěšnosti reformy je jak zmíněná finanční udržitelnost, ale také i politická. Pokud je reforma finančně správně nastavená, ale vláda bude měnit její parametry (například ohledně plnění cíle), nemusí být úspěšná. I náznaky vlády, že do systému budou zasahovat, snižují její účinnost. Protože nebude docházet k splnění cíle transparency a předpověditelnost systému a tím ovlivnění stabilizace očekávaných dotčených osob (ČBA, 2011).

Rizika opt-outu

Charakteristickým znakem opt-outu je dle Sklenáka (2012) nepředvídatelnost výše budoucí dávky⁴. Se zavedením opt-outu jsou spojena rizika jako je dlouhodobý transformační schodek, který ohrožuje stabilitu veřejných financí, ale i důchodového systému. Nebo sociální riziko, kdy převyšují možné výhody zavedení druhého pilíře pro příjmově nejsilnější malou skupinku účastníků. Vyspělé země, které zavedly druhý pilíř soukromého spoření, předem vytvořily účelové rezervy k financování transformačního schodku. Tvůrci hospodářské politiky v ČR zvolili cestu dobrovolného vstupu do druhého pilíře a to zejména z důvodu špatné praxe v zahraničních státech. Ve víře, že do druhého pilíře nevstoupí příliš mnoho osob a v důsledku nízké sazby 3 % bude možné roční transformační schodek financovat z výnosu z daně z přidané hodnoty. Česká vláda však nečekala, že velká část populace nebude mít zájem o vstup a penzijní společnosti v zájmu svého přežití bojují o klienty, aby získaly zákonem požadovaný minimální počet střadatelů.

Zrušení druhého pilíře

Současnému systému nepomohl ani postoj České sociální demokracie, která dlouhodobě proklamovala, že druhý pilíř důchodového systému zruší. Podle vyjádření nové ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové-Tominové dojde ke zrušení druhého pilíře v roce 2016. Nejpravděpodobněji dojde k sloučení druhého a třetího pilíře (ČT24, 2014).

---

⁴ Není předem stanoveno ani garantováno, jakou výši důchodu účastník dostane

Politické riziko

Politické riziko souvisí s výše uvedeným textem. Budoucí vlády můžou mít odlišnou představu o vhodné podobě důchodového systému. Může dojít ke snížení části pojistného, které je přesunuto z průběžného systému nebo k přeložení prostředků do třetího pilíře. Toto riziko nelze vyloučit zejména díky časovému horizontu investic účastníků (Rytířová, 2013). V nejhorším případě dojde ke zrušení systému.

Podobná situace se stala v Maďarsku. V roce 2010 došlo ke zrušení reformy z roku 1997, která zavedla třetí pilíř, a do ledna 2011 se účastníci fondového spoření museli vrátit do prvního pilíře. Jinak by ztratili nárok na státní důchod z prvního pilíře. Byli by odkázáni pouze na naspořené prostředky z druhého pilíře. Tím byla narušena důvěra v jakýkoliv budoucí důchodový systém v této zemi (Ministry for National Economy, 2011).

4 Možná opatření vedoucí ke zlepšení současného systému

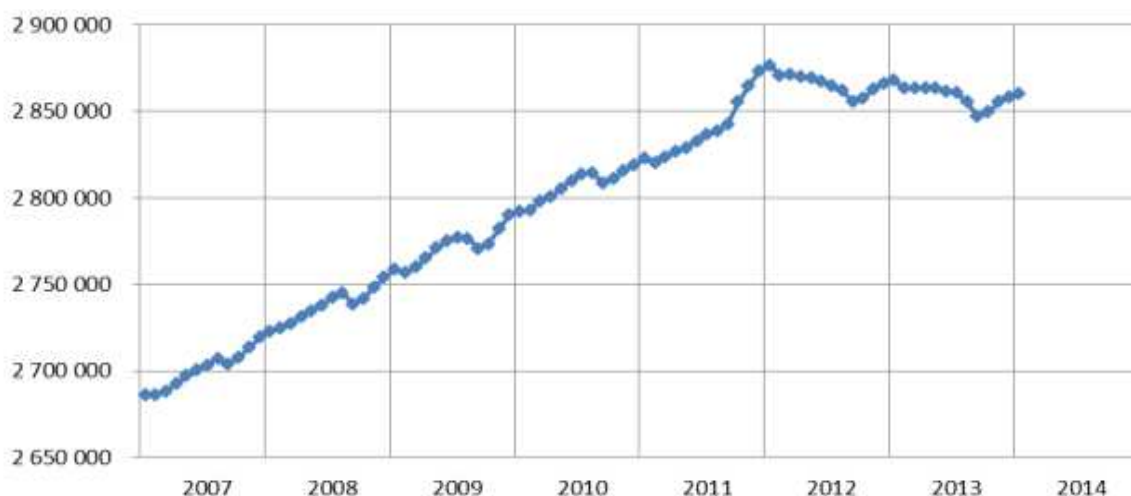
V poslední kapitole jsou rozebrána možná řešení, která by měla vést ke zlepšení současného systému. Zvlášť budou rozebrány opatření týkající se prvního pilíře a zvlášť ty, které souvisí s pilířem druhým. Tato opatření jsou zaměřena zejména na dlouhodobou udržitelnost veřejných financí České republiky a také na zlepšení životní situace budoucích důchodců. Zmíněné dva cíle jsou v rozporu. Většinou zlepšení životní situace penzistů povede ke zhoršení stavu veřejných financí a naopak.

4.1 Současná situace v ČR

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí v lednu 2014 výdaje na důchod činily 23,9 mld. Kč a důchod v tomto měsíci pobíralo 2 859,8 tisíc osob. Za rok 2013 dle MPSV bylo vypláceno 373 435 mil. Kč na výplatu důchodu. Za tento rok byl celkový počet penzistů 2 857, 9 tisíc osob.

Graf č. 4.1 znázorňuje celkový počet důchodců od roku 2007 do roku 2014. V roce 2011 lze pozorovat razantnější nárůst celkového počtu důchodců vzhledem k vývoji v předcházejících letech. To souviselo zejména s tzv. malou důchodovou reformou, kdy penzisté se domnívali, že je pro ně výhodnější odejít do předčasného důchodu (MPSV, 2014).

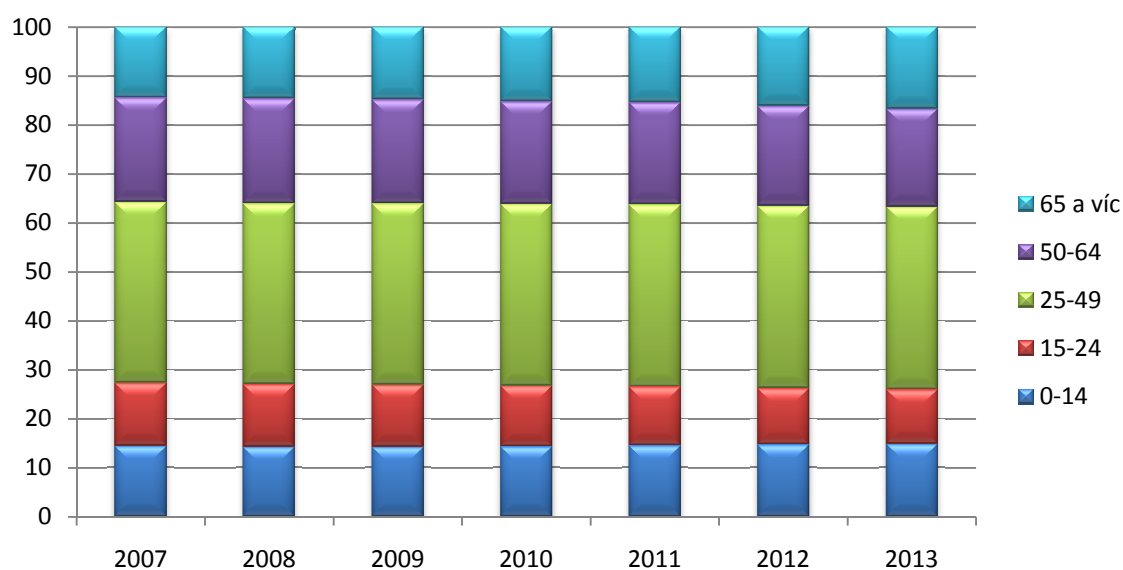
Graf č. 4. 1: Vývoj celkového počtu důchodců v jednotlivých měsících let 2007 - 2014

Zdroj: MPSV, 2014

Graf č. 4. 2 znázorňuje věkovou strukturu obyvatel v letech 2007 - 2013. Od roku 2007 je sice vidět mírný nárůst věkové skupiny 0-14 let, ale i přesto je tento růst nedostatečný. Produktivní složka se od roku 2007 snížila a zároveň došlo k nárůstu počtu obyvatel České republiky nad 65 let. Z toho vyplývá, že závislost seniorů na ekonomicky aktivních občanech se bude zvyšovat.

Graf č. 4. 2: Věková struktura obyvatelstva ČR od roku 2007 do 2013

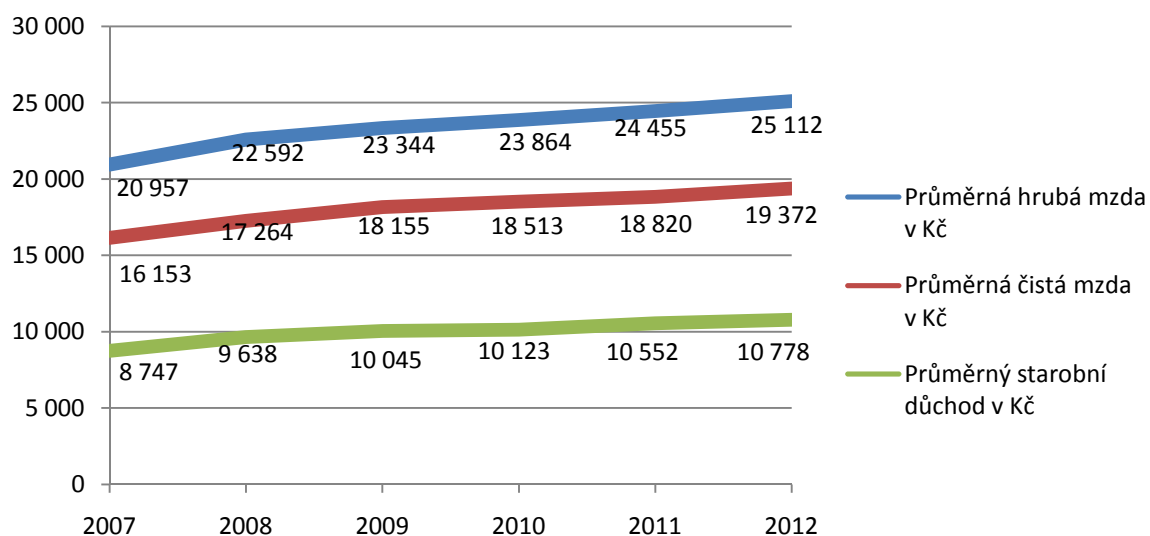

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování, 2014d

Graf č. 4. 3 ilustruje vývoj hrubé průměrné mzdy, čisté průměrné mzdy a průměrného starobního důchodu v České republice od roku 2007. Lze pozorovat růstový trend.

Graf č. 4. 3: Vývoj průměrného důchodu k průměrné mzdě od roku 2007 do 2012 (v Kč)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování, 2014e

V Tabulce č. 4. 1 je uveden vývoj hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2007 – 2012. Od roku 2009 se schodek v systému důchodového pojištění stále zvyšuje. V roce 2012 je výpočet salda poprvé ovlivněn výnosy z DPH ve výši 14,379 mld. Kč a převedení 14,4 mld. Kč na vyrovnaní schodku penzijního systému. Pokud by tyto hodnoty nebyly započteny do systému, schodek by činil 54,953 mld. Kč. Sice se výsledek hospodaření důchodového pojištění zlepšil, ale celkové saldo veřejných financí se nijak nezlepšilo. Přebytek důchodového systému, který započal od roku 2004, je způsobený zvýšením pojistné sazby z 26 % na 28 % (MF, 2013).

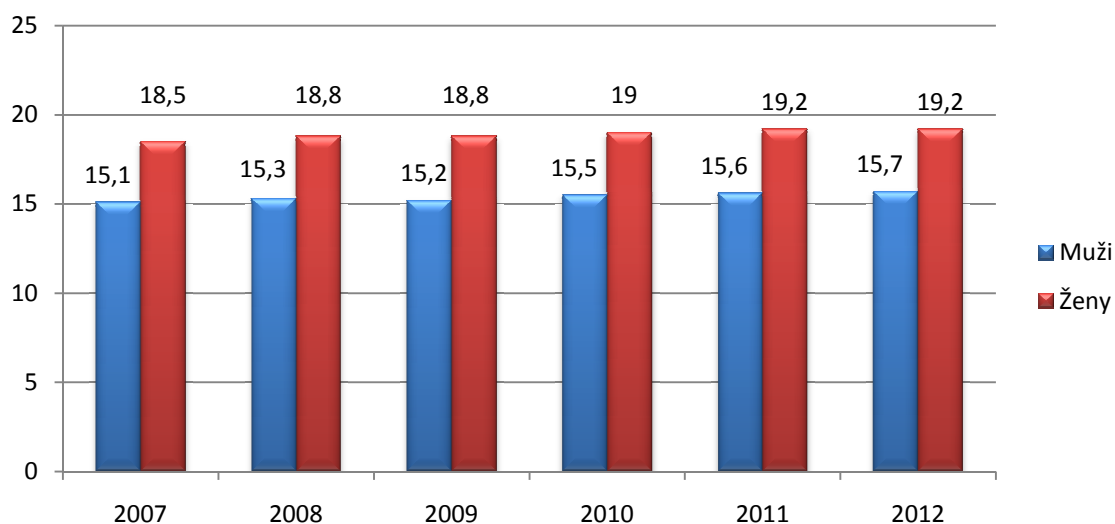
Tabulka č. 4. 1: Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2007 - 2012

Rok	Příjmy z pojistného na DP v mld. Kč	Výnos DPH 7,2 %	UV č. 693/12	Výdaje na DP v mld. Kč	Výdaje na správu v mld. Kč	Výsledek hospodaření v mld. Kč
2007	304,934			289,855	5,182	9,897
2008	320,028			312,532	4,898	2,598
2009	310,310			339,788	7,35	-36,828
2010	317,881			346,212	7,286	-35,617
2011	328,005			368,069	5,289	-45,353
2012	332,101	14,379	14,4	382,031	5,023	-26,174

Zdroj: MF, vlastní zpracování, 2013

Graf č. 4. 4 vyjadřuje, počet let, které má naději prožít občan České republiky ve věku 65 let v případě, kdy se po celou dobu jeho dalšího života nezmění řád vymírání. Tento počet let se stále zvyšuje. V roce 1990 byla naděje dožití u mužů 11,7 let a u žen 15,3 let, v roce 2012 se počet let zvýšil na 19,2 let u žen a 15,7 let u mužů. U žen je vyšší naděje dožití než u mužů. Česká republika má nižší hodnoty než je průměr Evropské unie 28, který byl v roce 2012 u žen 21,1 let a u mužů 17,7 let. Prodlužování délky věku dožití a snižování porodnosti vede k úbytku ekonomicky aktivních obyvatel. To zapříčiní pokles příjmů v systému důchodového pojištění.

Graf č. 4. 4: Naděje dožití ve věku 65 let od 2007 do 2012 (v letech)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování, 2014c

Cílem současného důchodového systému je tedy zajistit udržitelnost vývoje veřejných financí. Dále rozložení rizik pomocí snížení závislosti na prvním pilíři, zvýšení zásluhovosti a individuální odpovědnosti a posílení mezigeneračních vazeb v rodině (MFCR, 2011a).

4.2 Možná opatření v I. pilíři důchodového systému

Kromě rozšíření penzijního systému o další pilíř, je nutné upravit první pilíř, aby v budoucnu nedošlo ke kolapsu veřejných financí. Existuje řada způsobů, jak udržet finanční stabilitu v prvním pilíři a zároveň zmírnit narůstající implicitní dluh. Aby se dospělo k vyrovnanosti systému, bude se vycházet z rovnice

$$S = \frac{r}{w} * \frac{P}{L}, \quad (4.1)$$

kde S představuje sazbu důchodového pojištění, r průměrnou penzi, w průměrnou mzdu, P počet osob pobírající penzi a L počet osob, které jsou zaměstnané. Z rovnice je patrné, že k udržení finanční stability průběžného systému dojde, pokud se zvýší sazba důchodového pojištění s nebo se sníží náhradový poměr $\frac{r}{w}$ a nebo se bude posouvat věk odchodu do důchodu a tedy dojde k zvýšení míry závislosti $\frac{P}{L}$.

Mezi další možnosti zlepšení finanční situace veřejných financí může být i snížení důchodu současným, ale i těm budoucím důchodcům. Schneider a Šatava (2013) ve své studii uvádějí snížení penzí o 25 % v roce 2014, aby hodnota důchodového účtu byla nezáporná.

4.2.1 Zvýšení sazby odvodů do důchodového systému

Jednou z možností, jak zabránit vzniku dluhu a nastolit rovnováhu v průběžném penzijním systému je zvýšení sazby důchodového pojištění. Tato sazba je v roce 2014 na úrovni 28 % hrubé mzdy. Stát má pravomoc zvýšit příjmy a tedy i sazbu. Zvyšování sazby však není doporučováno, jelikož přílišné zdanění vede k poklesu ekonomické aktivity. Lidé za zvýšené zdanění nejsou ochotni pracovat a spoléhají na sociální dávky nebo utíkají z oficiální ekonomiky do ekonomiky šedé. Z toho vyplývá, že příjmy penzijního systému by se nemusely zvýšit.

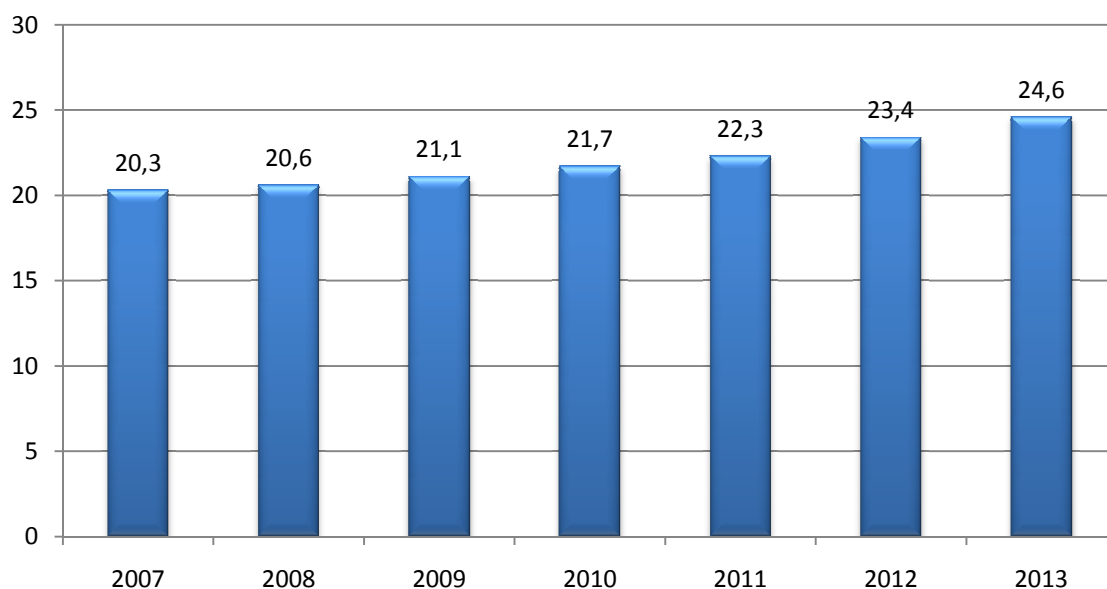
Schneider a Šatava (2013) ve své studii odhadují, že pokud by se sazba pojistného zvedla až na 37 % v roce 2040, necelých 50 % v roce 2050 a až 56 % v roce 2060 byla by situace udržitelná. Tato změna by vedla k výrazné změně na trhu práce a k dalšímu snížení příjmů do systému.

4.2.2 Zvýšení věku odchodu do důchodu

Další variantou, jak zlepšit situaci v České republice je zvýšení věku odchodu do důchodu neboli vyrovnaní poměru –, tedy poměru pobírajících a přispívajících (zaměstnaných) do systému.

Graf č. 4. 5 ukazuje vývoj poměru mezi celkovým počtem seniorů ve věku, kdy už nejsou ekonomicky aktivní (65 let a více) a počtem pracujících osob od 15 do 64 let. Lze vidět stále zvyšující se trend. Česká republika má opět nižší hodnoty než je průměr Evropské unie 28 (v roce 2013 27,5 %). V roce 2013 míra závislosti byla 24,6 %, což znamená, že 4 ekonomicky aktivní občané by přispívali na 1 seniora.

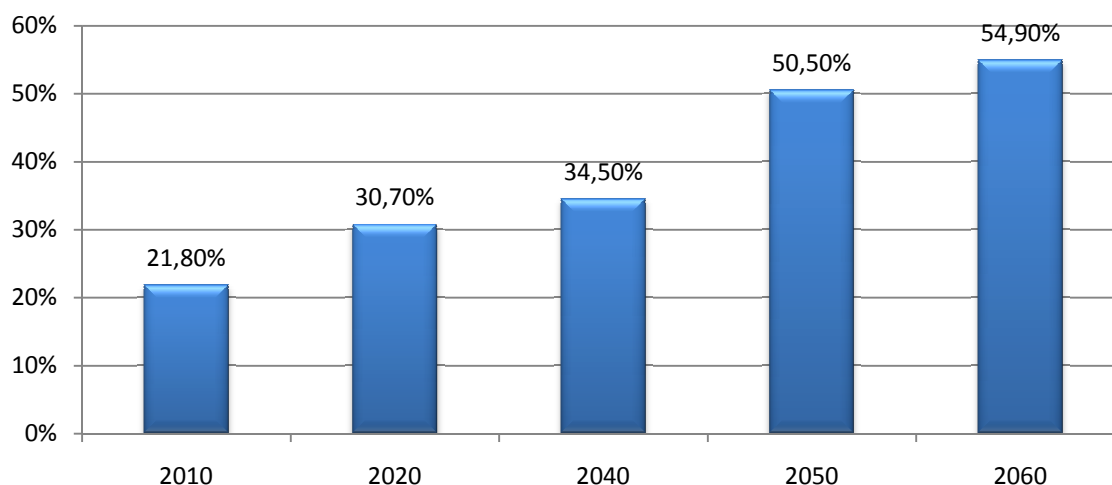
Graf č. 4. 5: Vývoj míry závislosti od roku 2007 do 2013 (v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování, 2014f

Graf č. 4.6 ilustruje, jak se dle Evropské komise bude vyvíjet míra závislosti v České republice. Lze pozorovat stále se zvyšující tendenci závislosti seniorů na pracující produktivní složce. V roce 2050 bude závislost penzistů na zaměstnaných 54,9 %, což znamená, že 1,8 ekonomicky aktivních osob se budou podílet na financování důchodu seniorů.

Graf č. 4. 6: Vývoj míry závislosti populace seniorů v ČR

Zdroj: EC, vlastní zpracování, 2011

V posledních letech se situace v České republice zhoršuje a to zejména díky výhodám předčasných důchodů a nepříznivému demografickému trendu. Zákon ČR stanovuje oficiální věk odchodu do důchodu (viz. Příloha č. 1). Pro státní rozpočet nastává nepříznivá situace, kdy se zvyšuje počet penzistů a český penzijní systém tak přichází o plátce. Z toho vyplývá, že zvyšování věkové hranice má smysl pouze tehdy, pokud se zpřísní i pravidla pro odchod do předčasného důchodu (MPSV, 2011c). Důchodový systém zavedl pobírání předdůchodu, což umožňuje lidem ve věku blízkém tomu důchodovému, pobírání úspor z III. pilíře a zároveň být státním pojištěncem, tedy mít nárok na výplatu důchodu. V případě předčasného důchodu jsou penze kráceny o určité procento za každých 90 dní, které chybí do důchodu (MF, 2011a).

Cipra (2012) uvádí, že pokud se muž či žena narodí v roce 1974, půjdou do důchodu v 66 letech a 6 měsících, tedy v roce 2040, v roce narození 1984 se věk odchodu do důchodu zvyšuje na 68 let a 2 měsíce a v roce narození 1994 je tento věk 69 let a 10 měsíců. Schneider a Šatlava (2013) ve své studii zvyšují tento věk až na 69 let v roce 2040, aby byl stabilizovaný systém, v roce 2050 by měl tento věk vzrůst až na 71 let a 6 měsíců a v roce 2060 (tedy v roce narození 1994) až na 74 let⁵.

Tato možnost opět zapříčiní negativní změny na trhu práce, ale jedná se o často používanou metodu a mělo by být doprovázeno komplexní analýzou dopadu

---

⁵ což je o pět let víc než stanovuje dnešní legislativa

tohoto kroku. Systém by se měl zaměřit na lidi, kteří v pozdějším věku nebudou uplatnitelní ve své kvalifikaci na trhu práce (ČBA, 2011).

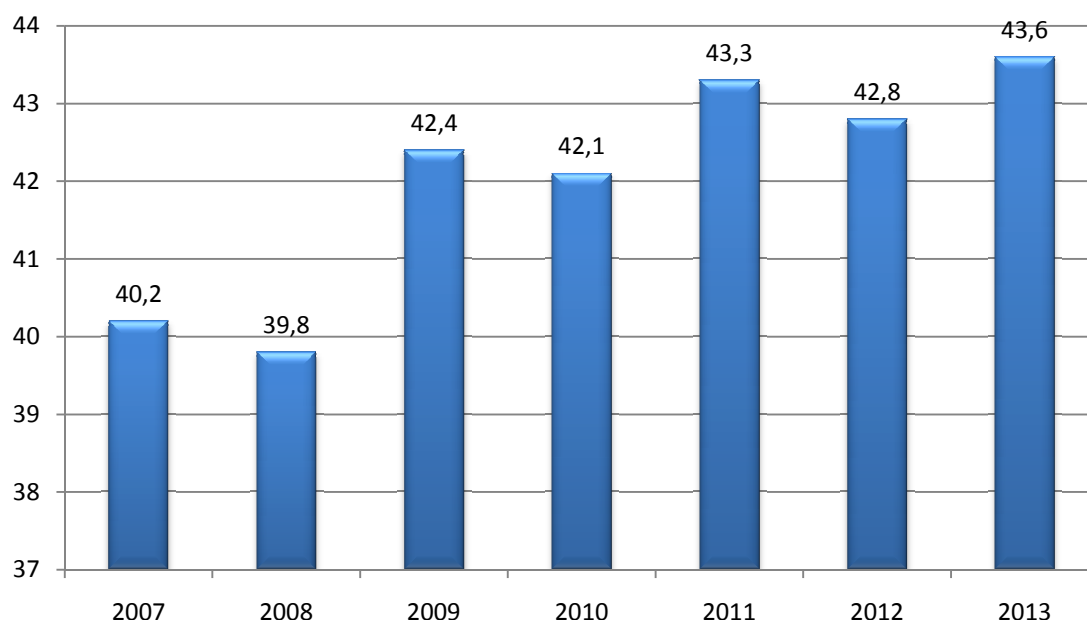
4.2.3 Snížení náhradového poměru

Celkový náhradový poměr je podíl mezi průměrným důchodem a průměrnou mzdou v ekonomice a předurčuje, jak se změní životní standard osoby po odchodu do penze.

Při očekávaném růstu počtu penzistů, lidí přispívajících do důchodového systému a neměnné sazbě důchodového pojištění je předpokladatelné, že vyrovnaní schodku je možné snížením náhradového poměru. Toho lze docílit indexací důchodů nižší než je tempo růstu průměrné mzdy nebo například zdaněním dávek vyplácených z penzijního systému (Marek, 2007).

V roce 2013 dosahovala relace průměrné starobní penze k průměrné nominální hrubé mzdě 43,6 %. Oproti roku předchozímu došlo k nárůstu o 0,8 p. b. z důvodu stagnace průměrné nominální hrubé mzdy, která oproti roku 2012 vzrostla jen o pouhých 16 Kč (viz. Graf č. 4. 7); (Pernes, 2014).

Graf č. 4. 7: Vývoj náhradového poměru od roku 2007 do 2013 (v %)

Zdroj: Pernes, vlastní zpracování, 2014

Pokud by mělo pomocí snížení náhradového poměru dojít ke snížení zatížení veřejných financí, musel by se tento poměr snížit přibližně až na 20 %. Jestliže by příjmy z průběžného pilíře měly být jediný zdroj příjmů ve stáří, hrozí nebezpečí postižení relativní chudoby a snížení životní úrovně penzistů vůči osobám v produktivním věku. To by však mohlo zapříčinit nárůst sociálních dávek důchodcům postižených chudobou a tak by jen došlo k přelití z jedné části veřejných financí do druhé (Marek, 2007).

4.3 Možná opatření v druhém pilíři důchodového systému

Za možná opatření, jak zefektivnit druhý pilíř penzijního systému, může být považováno zvýšení opt-outu ze současných 3 % při stávajícím počtu registrovaných osob ve druhém pilíři. Zároveň je třeba brát v úvahu zachování udržitelnosti veřejných financí, jelikož procentní zvýšení sazby prohlubuje transformační deficit. Dvě procenta, která si účastník spoří ze své hrubé mzdy, zůstanou nezměněné. Kdyby došlo ke zvýšení této sazby, došlo by ke zvýšení zdanění práce, a to by následně vedlo k poklesu ochoty lidí pracovat.

Další možností jak vylepšit stávající systém je, zrušení dobrovolnosti vstupu a následné zvýšení sazby opt-outu při povinné účasti v druhém pilíři. V této podkapitole jsou vypočteny soukromé úspory průměrného občana České republiky při stávající sazbě 3 % i pro zvýšené sazby na 5 %, 6 % a 10 %.

Další varianta je poskytnout občanům České republiky více pozitivních informací ohledně fondového systému financování. Je tedy potřeba najít řešení, jak občanům zřetelně vysvětlit argument zavedení druhého pilíře a hlavně zvýšit důvěru lidí v tento systém. Důležitá je i politická stabilita. Pro stabilitu a důvěru občanů v systému je nutná jeho veřejná podpora stávajících i budoucích potencionálních politických činitelů.

4.3.1 Zvýšení opt-outů při stávajícím počtu registrovaných osob

Asociace penzijních společností ČR uvádí počet nově registrovaných účastníků důchodových fondů za jednotlivá čtvrtletí roku 2013, které jsou uvedeny v Tabulce č. 4.2. Dále je zde uvedena průměrná hrubá čtvrtletní mzda publikována Českým statistickým úřadem. Pokud by teoreticky všichni účastníci dosahovali průměrné mzdy, jejich hrubý příjem by za rok 2013 činil 6,55 mld. Kč. Z prvního pilíře by tedy bylo vyvedeno

196,49 mil. Kč, transformační deficit by se pak podílel 0,054 % na příjmech důchodového pojištění, jak lze vidět v tabulce č. 4.3. Což se dle těchto odhadů jeví pro veřejné finance únosné.

Tabulka č. 4. 2: Odhady transformačního deficitu v roce 2013

	2013			
	1. čtvrtletí	1. - 2. čtvrtletí	1. - 3. čtvrtletí	1. - 4. čtvrtletí
Registrovaní účastníci	7 933	48 880	72 225	81 962
Průměrná hrubá mzda (v Kč) ¹⁾	24 067	24 956	24 842	26 637
Průměrná hrubá mzda za čtvrtletí (v Kč)	72 201	74 868	74 526	79 911
Příjem účastníků (v Kč)	572 770 533	3 659 547 840	5 382 640 350	6 549 665 382
3% (v mil. Kč) ²⁾	17,18	109,79	161,48	196,49
2% (v mil. Kč) ²⁾	11,46	73,19	107,65	130,99
5% (v mil. Kč) ²⁾	28,64	182,98	269,13	327,48
6% (v mil. Kč) ²⁾	34,37	219,57	322,96	392,98
10% (v mil. Kč) ²⁾	57,28	365,95	538,26	654,97

Pozn.: ¹⁾ Předběžné údaje

²⁾ Vlastní výpočty

Zdroj: ČSÚ, APFČR, vlastní výpočty, 2014

Následným zvýšením sazby na 5 % by bylo dle odhadů vyvedeno z prvního pilíře 327, 48 mil. Kč. Příjmový výpadek v prvním pilíři by činil 0,091 % z celkových příjmů, jak je znázorněno v Tabulce č. 4.3. I při vyvedení 10 % z příspěvku na sociální pojištění na soukromé účty při tomto počtu registrovaných osob, by byl příjmový výpadek 0,181 %. To lze považovat z hlediska udržitelnosti veřejných financí za únosné.

Tabulka č. 4. 3: Odhady transformačního deficitu

	Transformační deficit (v mld. Kč) ¹⁾	Příjem na DP v mld. Kč	Podíl transformačního deficitu na celkových příjmech DP (v %) ¹⁾
3%	0,20	360,88	0,054
2%	0,13	360,88	0,036
5%	0,33	360,88	0,091
6%	0,39	360,88	0,109
10%	0,65	360,88	0,181

Pozn.: ¹⁾ Vlastní výpočty

Zdroj: MFČR, vlastní výpočty, 2014

Tyto hodnoty mohou být podhodnoceny, jelikož se předpokládá, že do druhého pilíře vstoupí zejména lidé z vyšší příjmové skupiny. Pro tyto osoby je vstup nejvýhodnější. Nicméně je však možné, že zde vstoupí občané spadající do nižší příjmové kategorie, kteří si zatím neuvědomují rizika spojená se vstupem do druhého pilíře a jeho poměrně nízké výhody, které jim přináší tento způsob spoření (Prachař, 2013).

4.3.2 Povinný vstup do druhého pilíře

Další možností jak zlepšit tento systém je zavést povinný vstup do druhého pilíře. Pokud se bere v úvahu i fakt, že do druhého pilíře mohou vstoupit pouze zaměstnané osoby mladší 35 let, a jelikož jsou tyto data těžko získatelná, výpočty proto jsou zaměřeny na dopad veřejných financí při vstupu 10 %, 20 %, 30 %, 40 % a 50 % všech zaměstnaných. Pro představu v roce 2013 počet nově registrovaných účastníků ve druhém pilíři tvoří jen 1,17 % ze všech zaměstnaných. Český statistický úřad v roce 2013 uvádí celkový počet zaměstnaných 4 937,08 tis. osob.

V Tabulce č. 4. 4 je vypočítán hrubý průměrný roční příjem zaměstnaných, který je opět vypočten součinem hrubé průměrné mzdy a počtem zaměstnaných v roce 2013. Pokud budou z průběžného pilíře důchodového systému vyvedeny 3 % a při rozhodnutí 10 % způsobilých činí roční výpadek v příjmech státního průběžného systému 4,5 mld. Kč, při 20 % 8,9 mld. Kč, při 30 % 13,4 mld. Kč, při 40 % 17,9 mld. Kč a při 50 % 22,3 mld. Kč, za předpokladu, že všichni účastníci dosahují průměrné mzdy.

Již v roce 2012 byl výpočet salda ovlivněn výnos z DPH⁶. Téhož roku bylo do systému důchodového pojištění nově připsáno 28,779 mld. Kč (včetně výnosů z DPH). Tedy i při vstupu do druhého pilíře 50 % veškerých zaměstnaných osob se zdá být stav udržitelný, deficit by byl stále nižší než v roce 2011 (při stávajícím opt-outu 3 %).

Vstup do druhého pilíře je možný od 18 let do 35 let, jestliže je občan zaměstnaný. Pokud se předpokládá, že v tomto věku bude zaměstnáno přibližně 30 % ze všech zaměstnaných, což se jeví jako nejreálnější varianta, schodek na důchodovém pojištění by se prohloubil na 40 mld. Kč (při opt-out 3 %). Sice se jedná o schodek, ale když se tento deficit porovná s rokem 2011, který činil 45 mld. Kč (viz. Tabulka č. 4.1) byl by vypočtený deficit nižší.

Tabulka č. 4. 4: Transformační deficit při vstupu 10 %, 20 %, 30 %, 40 % a 50 % všech zaměstnaných (sazba opt-outu 3 %)

	Celkem	10%	20%	30%	40%	50%
Zaměstnaní v roce 2013 (v tis.)	4 937,08	493,71	987,42	1 481,13	1 974,83	2 468,54
Průměrná mzda za rok 2013 (v tis. Kč) ¹⁾	301,54	-	-	-	-	-
Výše výdělku (v tis. Kč)	-	148 870,85	297 741,70	446 612,55	595 483,40	744 354,25
2 % (v mil. Kč) ²⁾	-	2 977,42	5 954,83	8 932,25	11 909,67	14 887,08
3 % (v mil. Kč) ²⁾	-	4 466,13	8 932,25	13 398,38	17 864,50	22 330,63

Pozn.: ¹⁾ Předběžné údaje

²⁾ Vlastní výpočty

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty, 2014

V tabulce č. 4.5 je znázorněno kolika procenty se tento transformační deficit podílí na celkových příjmech důchodového pojištění. Při vstupu 50 % zaměstnaných se podílí transformační deficit na příjmech penzijního pojištění 6,19 %.

⁶ jeden z důvodů zvýšení snížené daně z přidané hodnoty v roce 2012 z 10 % na 14 %

Tabulka č. 4. 5: Odhady podílu transformačního deficitu na celkových příjmech důchodového pojištění při sazbě opt-outu 3 %

	Podíl transformačního deficitu na celkových příjmech DP (v %)				
	10 % zaměstnaných	20 % zaměstnaných	30 % zaměstnaných	40 % zaměstnaných	50 % zaměstnaných
2%	0,83	1,65	2,48	3,30	4,13
3%	1,24	2,48	3,71	4,95	6,19

Zdroj: Vlastní výpočty, 2014

4.3.3 Zvýšení opt-outů a povinný vstup do druhého pilíře

V roce 2012 celkový příjem důchodového pojištění činil 360,88 mld. Kč, výsledek hospodaření důchodového pojištění byl -26,174 mld. Kč (viz tabulka č. 4.1). Při následném zvýšení sazby opt-outu na 10 % a při vstupu do druhého pilíře 50 % všech zaměstnaných, stal by se tento systém neudržitelný. Schodek důchodového pojištění by se prohloubil na 101 mld. Kč, což je neúnosné.

Tabulka č. 4. 6: Odhady dopadu zvýšení sazby opt-outu na veřejné finance

	Celkem	10%	20%	30%	40%	50%
Zaměstnaní v roce 2013 (v tis.)	4 937,08	493,71	987,42	1 481,13	1 974,83	2 468,54
Průměrná mzda za rok 2013 (v tis. Kč) ¹⁾	301,54	-	-	-	-	-
Výše výdělku (v tis. Kč)	-	148 870,85	297 741,70	446 612,55	595 483,40	744 354,25
5% (v mil. Kč) ²⁾	-	7 443,54	14 887,08	22 330,63	29 774,17	37 217,71
6% (v mil. Kč) ²⁾	-	8 932,25	17 864,50	26 796,75	35 729,00	44 661,25
10% (v mil. Kč) ²⁾	-	14 887,08	29 774,17	44 661,25	59 548,34	74 435,42

Pozn.: ¹⁾ Předběžné údaje

²⁾ Vlastní výpočty

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty, 2014

Když se opět zváží reálná varianta vstupu 30 % všech zaměstnaných při zvýšené sazbě opt-outu na 10 % se situace jeví také neúnosně. Deficit by si prohloubil

až na 70,84 mld. Kč. Oproti roku 2011 by se schodek zvýšil o 25,5 mld. Kč. Dá se říci, že zvýšení opt-outů na 5 % by bylo pro hospodaření v důchodovém pojištění snesitelné. Došlo by k zvýšení deficitu přibližně o 3,5 mld. Kč oproti roku 2011.

Tabulka č. 4. 7: Odhady % výměry opt-outů na příjem z DP

	% výměra opt-out na příjem z DP				
	10 % zaměstnaných	20 % zaměstnaných	30 % zaměstnaných	40 % zaměstnaných	50 % zaměstnaných
5%	2,06	4,13	6,19	8,25	10,31
6%	2,48	4,95	7,43	9,90	12,38
10%	4,13	8,25	12,38	16,50	20,63

Zdroj: Vlastní výpočty, 2014

Přechod ke kapitálovému systému není zadarmo a tyto náklady jsou transformační, tedy časově omezené. Současný výpadek v rozpočtu by měl být vynahrazen zvýšenou životní úrovní budoucích penzistů (Prachař, 2013).

4.3.4 Dopad zvýšení sazby opt-outů na soukromé úspory

V tabulce č. 4. 6 jsou vypočteny soukromé úspory průměrného občana České republiky. Jedná se pouze o orientační odhad, ve výpočtu není zohledněna investiční strategie ani inflace. Při stávajícím nastavení by si budoucí průměrný penzista naspořil 15 tis. Kč za rok. Při zvýšení sazby na 10 % by to činilo 2x více. Při zvýšení sazby na 5 % by měsíční úspory průměrného občana byly 21 tis. Kč za rok a za 50 let spoření by si průměrný občan našetřil přes 1 mil. Kč.

Tabulka č. 4. 8: Odhad soukromých úspor budoucího penzisty, který dosahuje průměrné mzdy

Průměrná hrubá mzda (2013, v Kč)	3%	2%	Roční spoření	Spoření za 30 let	Spoření za 40 let	Spoření za 50 let
25 128 ¹⁾	753,84	502,56	15 076,80	452 304	603 072	753 840

Průměrná hrubá mzda (2013, v Kč)	5%	2%	Roční spoření	Spoření za 30 let	Spoření za 40 let	Spoření za 50 let
25 128 ¹⁾	1 256	502,56	21 107,52	633 225,60	844 300,80	1 055 376

Průměrná hrubá mzda (2013, v Kč)	6%	2%	Roční spoření	Spoření za 30 let	Spoření za 40 let	Spoření za 50 let
25 128 ¹⁾	1 508	502,56	24 122,88	723 686,40	964 915,20	1 206 144

Průměrná hrubá mzda (2013, v Kč)	10%	2%	Roční spoření	Spoření za 30 let	Spoření za 40 let	Spoření za 50 let
25 128 ¹⁾	2 513	502,56	36 184,32	1 085 529,60	1 447 372,80	1 809 216

Pozn.: ¹⁾ Předběžné údaje ČSÚ 2014b

Zdroj: Vlastní výpočty, 2014

4.4 Dílčí shrnutí

Opatření navržená ke zlepšení systému v prvním pilíři by měla pouze pozitivní dopad na veřejné finance. Zvýšení sazby odvodů do důchodového systému, zvýšení věku odchodu do důchodu, snížení náhradového poměru a snížení důchodu budoucím i současným penzistům má negativní vliv na životní úroveň budoucích penzistů.

Opatření navržená ve druhém pilíři jsou zaměřena na zvýšení opt-outu na 10 % při stávajícím počtu registrovaných účastníků tj. 81 962 v roce 2013. Zvýšila by se úroveň důchodců a došlo by v budoucnu ke snížení zátěže na veřejné finance. Jsou-li předpoklady, že se občan narodil v roce 1985, od roku 2013 začne spořit ve druhém pilíři, tedy ve 28 letech. Do důchodu půjde v roce 2053, bude tedy spořit ve druhém pilíři 40 let. Dle Tabulky č. 4. 8 by si našetřil 1 447 373 Kč. Když se tato suma podělí počtem let, které má muž či žena naději dožít viz. Graf č. 4. 4 měsíční hypotetický důchod by u muže činil

7 682 Kč a u ženy 6 282 Kč. Jedná se pouze o jednoduchý orientační výpočet, ve kterém není zohledněna investiční strategie, což může tuto hodnotu navýšit.

Za předpokladu, že 30 % všech zaměstnaných vstoupilo do druhého pilíře, což se jeví jako nejreálnější varianta při zavedení povinného vstupu, je možné zvýšit sazbu opt-outu z 3 % na 5 %, což by bylo únosné pro veřejné finance. Dle předchozích předpokladů by teoretický důchod muže činil přibližně 4 481 Kč a ženy 3 665 Kč. Při stávající sazbě opt-outu 3 % by měsíční důchod činil přibližně 2 618 Kč u ženy a 3 201 Kč u muže.

5 Závěr

Česká republika v roce 2013 prošla důležitou změnou. V platnost vstoupila dlouho očekávaná reforma penzijního systému. Průběžný penzijní systém byl tak doplněn o fondové spoření. Cílem diplomové práce je navržení opatření vedoucí ke zlepšení systému z pohledu státu i občana.

Ve druhé kapitole nazvané Teoretický rámec jsou popsány pojmy jako důchodová reforma, průběžný a fondový důchodový systém, příspěvkový a dávkově definovaný systém. Největší prostor v rámci druhé kapitoly je věnován podrobnému popisu současného třípilířového penzijního systému, který byl v České republice zaveden v roce 2013. Struktura prvního pilíře zůstala v podstatě zachována. Slouží k základnímu zabezpečení příjmu ve stáří a je průběžně a dávkově definovaný. Hlavní změna nastala u vyvedení 3 % z prvního pilíře do druhého.

Zásadní změnou penzijního systému bylo zavedení druhého pilíře. Důchodové spoření, jak se pilíř nazývá, je dobrovolné a vstoupit může fyzická osoba starší 18 let, která nedosáhla hranice 35 let. Po zapojení do důchodového spoření, již účastník nemůže od smlouvy odstoupit, pouze může své prostředky převést do fondu jiné společnosti. Účastník volí ze třech druhů důchodu, a to z doživotního starobního důchodu (anuita), doživotního starobního důchodu se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let ve stejné výši a starobního důchodu na dobu 20 let. Kromě druhu důchodu si účastníci volí i investiční strategii, která odpovídá jeho investičnímu profilu. Nejméně rizikový je Fond státních dluhopisů, následuje Konzervativní fond, Vyvážený fond a nejrizikovější Dynamický fond. Míře rizika odpovídá i míra výnosnosti. Čím vyšší riziko účastník podstupuje, tím více může být jeho důchodové spoření zhodnocováno. V případě úmrtí účastníka jsou naspořené prostředky ve fázi spoření i výplaty předmětem dědictví. Třetí pilíř prošel taktéž změnami. Nově byly zavedeny účastnické fondy, kde je možná volba investiční strategie oproti transformovaným fondům, do kterých bylo možné vstoupit do 30. listopadu 2012.

V poslední části druhé kapitoly je teoreticky popsána SWOT analýza, která byla prakticky využita v následující kapitole.

Třetí kapitola vyhodnocuje pomocí SWOT analýzy silné a slabé stránky důchodového systému České republiky a dále jeho hrozby a příležitosti. Přičemž silné a slabé stránky jsou posuzovány ze dvou úhlů pohledu. První pohled prezentoval stát

a druhý občané. Silné a slabé stránky z pohledu státu jsou ovlivněny především dlouhodobou finanční udržitelností systému. Největší nedostatek systému z pohledu státu je spatřován v neinformovanosti obyvatel, jejich nedostatečné odpovědnosti a spoléhání na solidaritu prvního pilíře, dobrovolný vstup do II. pilíře i omezení vstupu věkovou hranicí. Silná stránka systému z pohledu státu je shledána v kombinování průběžného a fondového systému.

Silné a slabé stránky systému z pohledu občana vychází zejména z pocitu jistoty zabezpečení na stáří. Mezi silné stránky patří povinná účast prvního pilíře a také to, že jeho správcem je stát a s tím spojená jistota, že jim peníze musí být vyplacena. Dále systém opt-out, tedy vyvedení prostředků (3 %) z prvního pilíře do druhého. Také volba investiční strategie a dobrovolná účast ve třetím pilíři. Slabé stránky jsou spatřovány v nejistotě výše dávek z prvního pilíře a i to, že dávky v prvním pilíři nejsou předmětem dědictví. Výhodnost druhého pilíře pro mladé lidi a pro osoby s vysokým příjmem, nenulové náklady a možnost záporného zhodnocení v účastnických fondech jsou další slabou stránkou systému. Výhodnost spoření ve třetím pilíři je oproti předcházejícímu systému od částky 700 Kč měsíčně, což může být pro běžnou domácnost vysoká částka. Celková neinformovanost občanů o možnostech, které jim systém nabízí.

Příležitosti a hrozby penzijního systému jsou ovlivněny vnějším prostředím. Hlavní příležitost je viděna ve zmírnění zátěže státního rozpočtu a zvýšení životní úrovně budoucích penzistů. Největší hrozba je spatřována v nepodpoře systému dalšími vládami. Nedůvěra současné vlády v systém, vyvolává rozpaky ohledně fungování systému v budoucnosti i mezi obyvatelstvem. Také je zde riziko spojené s problémy na kapitálových trzích, jako je finanční krize.

Poslední kapitola se zabývá možnými opatřeními, jak stávající systém vylepšit, tak aby vzbudil zájem u širší veřejnosti a zároveň byl únosný pro veřejný rozpočet. Navržená opatření vztahující se k prvnímu pilíři, jako zvýšení důchodové sazby, zvýšení věku odchodu do důchodu, snížení penzí současným i budoucím penzistů, nebo snížení náhradového poměru vede ke stabilizaci veřejných financí, ale zhoršuje životní úroveň důchodců.

Další navržené opatření souvisí s druhým pilířem a jedná se o zvýšení opt-outu z 3 % na 10 % při zachování aktuálního počtu registrovaných účastníků, tj. 81 962 (v roce 2013). Zlepšila by se ekonomická situace důchodců a dopad na veřejné finance by byl únosný. Z prvního pilíře by bylo odvedeno odhadem 655 mil. Kč, oproti současným 197 mil. Kč (transformační deficit). V tomto případě občan, který měl průměrnou hrubou

mzdu 25 128 Kč a spořil 40 let. Za předpokladu vstupu do druhého pilíře ve 28 letech a odchodu do důchodu v 68 letech, by byla ženě v penzi vyplácena měsíční suma 6 282 Kč a u mužů by měsíční penze činila 7 682 Kč. Částky jsou rozdílné, jelikož se ženy dožívají vyššího věku než muži.

Za předpokladu, že 30 % všech zaměstnaných vstoupilo do druhého pilíře, což se jeví jako nejreálnější varianta při zavedení povinného vstupu do druhého pilíře, je možné zvýšit sazbu opt-outu z 3 % na 5 %, což by bylo únosné pro veřejné finance. Dle výpočtu by došlo k zvýšení deficitu o 3,5 mld. Kč oproti roku 2011. Současný výpadek by měl být nahrazen zvýšenou úrovní budoucích penzistů. Při stejných předpokladech výpočtů měsíčního důchodu by penze ženy činila přibližně 3 665 Kč a u mužů by tato hodnota byla 4 481 Kč při sazbě opt-outu 5 %.

Další možná opatření jsou shledávána v poskytnutí více pozitivních informací občanům České republiky ohledně fondového systému financování. Je tedy potřeba najít řešení, jak občanům zřetelně vysvětlit argument zavedení druhého pilíře a hlavně zvýšit důvěru lidí v tento systém. Důležitá je i politická stabilita. Pro stabilitu a důvěru občanů v systému je nutná jeho veřejná podpora stávajících i budoucích politických činitelů.

Seznam použité literatury

- 1 ASOCIACE PENZIJNÍCH SPOLEČNOSTÍ ČR, 2013. *Ekonomické ukazatele penzijních fondů APF za rok 2013* [online]. APFČR, 2013 [cit. 25. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/ekonomicke-ukazatele-penzijnich-fondu-apf-cr-za-rok-2013.html>.
- 2 BEZDĚK, Vladimír a kol. Výkonný tým, 2005. *Závěrečná práce* [online]. MPSV, 2005 [cit. 11. 11. 2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2235/zaverecna_zprava.pdf.
- 3 CIPRA, Tomáš, 2012. *Penze: kvantitativní přístup*. Praha: Ekopress.
- 4 ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE, 2011. *Penzijní reforma – její potřeba, návrh, příležitosti a důsledky pro finanční sektor* [online]. ČBA, 2011 [cit. 18. 2. 2014]. Dostupné z: <https://www.czech-ba.cz/sites/default/files/dokumentyclanku/penzijni-reforma-analyza-cba/down28828.pdf>.
- 5 ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2011. *Reforma penzijního systému* [online]. ČNB, 2011 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/box_a_prilohy/zoi_2011_IV_box_1.html.
- 6 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013. *Očekávaný vývoj počtu obyvatel podle hlavních věkových skupin do roku 2101* [online]. ČSÚ, 2013 [cit. 15. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/ocekavany_vyvoj_poctu_obyvatel_podle_hlavnich_vekovych_skupin_do_roku_2101.
- 7 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014b. *Mzdy, náklady práce – časové řady* [online]. ČSÚ, 2014 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/pmz_cr.
- 8 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014f. *Míra závislosti populace seniorů* [online]. ČSÚ, 2014 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdde510>.

- 9 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014c. *Naděje dožití ve věku 65 let, v členění podle pohlaví* [online]. ČSÚ, 2014 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdde210>.
- 10 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014d. *Počet obyvatel podle věkových skupin* [online]. ČSÚ, 2014 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tps00010>.
- 11 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014e. *Relace průměrného důchodu k průměrné mzdě (včetně SVP)* [online]. ČSÚ, 2014 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/1308.pdf.
- 12 ČT24, 2014. Klienty druhého pilíře nechceme poškodit, říká Marksová-Tominová [online]. ČT24, 2014 [cit. 26. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/260875-klienty-druheho-pilire-nehceme-poskodit-rika-marksova-tominova/>.
- 13 DĚDKOVÁ, Jaroslava, 2012. *Analýza SWOT* [online]. KVS, 2012 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.kvs.tul.cz/download/educom/MZ05/VY_03_057.pdf.
- 14 DOBEŠOVÁ, Dana, 2006. *Důchodový systém v ČR* [online]. IS MU, 2006 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/econ/soubory/aktivita/obzor/6182612/7667845/04Dobesova.pdf>.
- 15 EUROPEAN COMMISSION, 2011. *The 2012 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies* [online]. EC, 2011 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ee-2011-4_en.pdf.
- 16 KREBS, Vojtěch et al., 2010. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer.

- 17 MAREK, David, 2007. *Penzijní reforma v České republice: model důchodového systému s kombinovaným financováním*. Praha, 2007. Disertační práce. Univerzita Karlova, Institut ekonomických studií, Fakulta sociální věd.
- 18 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2011a. *Státní důchod* [online]. MPSV, 2011 [cit. 10. 1. 2014]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/4>.
- 19 MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2011a. *Manuál k důchodové reformě - souhrnná informace o změnách v důchodovém systému* [online]. MF, 2011 [cit. 10. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2013/duchodova-reforma-ma-svuj-navod-pro-kazd-8478>.
- 20 MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2013. *Hospodaření systému důchodového pojištění* [online]. MF, 2013 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>.
- 21 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2011a. *Dědictví* [online]. MF, 2011 [cit. 13. 1. 2014]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/74>.
- 22 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2011b. *Státní příspěvek a jeho změna* [online]. MPSV, 2011 [cit. 13. 1. 2014]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/80>.
- 23 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2007. *Výši své penze budeme moci více ovlivňovat* [online]. MPSV, 2007 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4726>.
- 24 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2011c. *Český důchodový systém* [online]. MPSV, 2011 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>.
- 25 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2014. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2014* [online]. MPSV, 2014 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17426/davky_leden_2014.pdf

- 26 MINISTRY FOR NATIONAL ECONOMY, 2011. *Hungary's Structural Reform Programme 2011 – 2014: Based on the political thesis of the Széll Kálmán Plan* [online]. Ministry for National Economy, 2011 [cit. 1. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.kormany.hu/download/b/23/20000/Hungary's%20Structural%20Reform.pdf>
- 27 NASTARÁKOLENA, 2013. *Odchod do důchodu? Věk, kdy máte nárok, tabulka* [online]. NSK, 2013 [cit. 20. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.nastarakolena.cz/odchod-do-duchodu-kdy-mate-narok-1080/>.
- 28 ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2011. *Pensions at a Glance 2011* [online]. OECD, 2011 [cit. 1. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/finance-and-investment/pensions-at-a-glance-2011_pension_glance-2011-en#page239.
- 29 PERNES, Zdeněk, 2014. *Počet příjemců starobních penzí v ČR* [online]. RSCR, 2014 [cit. 30. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.rscr.cz/wp-content/uploads/2014/03/PENZE-%C4%8CESK%C3%9DCH-SENIOR%C5%AE-v-roce-2013-a-v-lednu-2014.pdf>.
- 30 PRACHAŘ, Ondřej, 2013. *Přispěje současná penzijní reforma v České republice skutečně k dlouhodobé finanční udržitelnosti důchodového účtu?* [online]. VSE, 2013 [cit. 2. 4. 2014]. Dostupné z: <http://nf.vse.cz/wp-content/uploads/Prachar.pdf>.
- 31 RYTÍŘOVÁ, Lucie, 2013. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: Anag.
- 32 SKLENÁK, Roman, 2012. *Návrh* [online]. Poslanecká sněmovna, 2012 [cit. 12. 3. 2014]. Dostupné z: www.cssd.cz/data/files/novela-zakona-o-duchodovem-sporeni-1.doc.
- 33 ŠULC, Jaroslav, 2005. *Alternativy reformy penzijního systému v České republice*. Praha: Vysoká škola finanční a správní.

- 34 THOMSON H. Lawrence, 1998. *Predictability of individual pensions* [online]. OECD, 1998 [cit. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/public-pensions/2428823.pdf>.

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DF	Důchodový fond
DPS	Dobrovolné penzijní spoření
ECB	Evropská centrální banka
EIB	Evropská investiční banka
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HM	Hrubá mzda
MF	Ministerstvo financí
mil.	milión
mld.	miliarda
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
SR	Státní rozpočet
tis.	tisíc

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB – TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB – TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB – TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB – TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB – TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB – TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne *25. dubna 2013*.....

Kateřina Kachinová
.....
jméno a příjmení studenta

Seznam příloh

Příloha č. 1: Věk odchodu do důchodu